

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ 14 ● ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1978 ● ΚΙΣΛΕΒ 5739

«Κατά τὰς ὀκτὼ ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τοῦ Χανουκά αἱ λυχνίαι αὗται εἶναι Ἱεραί...»

(Καθην. Προσευχολόγιον, σελ. 579)

ובל שמונת ימי חנוכה הנרת הללו קדש הם

Μήνας Φωτός

Ο μήνας Δεκέμβριος μπορεί νά χαρακτηρισθῇ σάν «μήνας φωτός»: σέ κάθε ἐβραϊκό σπίτι, ὅπως καί σέ κάθε χριστιανικό, σέ ὁλόκληρη τήν Οἰκουμένη, λάμπει τό φῶς τῆς ἐλπίδος, τῆς σοφίας καί τῆς κατανοήσεως. Εἶναι τό φῶς πού ἀπορρέει ἀπό τίς ἀντίστοιχες θρησκευτικές ἐπετείους πού γιορτάζουμε.

Γιά ὅλον τόν κόσμον τό φῶς ἀντιπροσωπεύει ἐκεῖνες τίς ἀόρατες καί ἀκατάλυτες ψυχικές καί πνευματικές δυνάμεις πού ποτέ δέν νικοῦνται καί πού πάντοτε κατευθύνουν καί καθοδηγοῦν τόν ἄνθρωπο. Ἀποτελεῖ τήν ἱστορική ἐπαλήθευσι τῆς Βιβλικῆς διδασκαλίας:

«Οὐχί διά δυνάμεως, οὐδέ διά ἰσχύος, ἀλλά διά τοῦ πνεύματός μου, λέγει Κύριος τῶν δυνάμεων» (Ζαχαρ. 4 : 6).

Τά ὄπλα καί ἡ φυσική δύναμις ἀποτελοῦν κάτι τό φθαρτό καί τό παροδικό. Τά πνευματικά ἰδανικά ἦταν πάντοτε, καί εἶναι καί σήμερα, ἐκεῖνα πού κάνουν τούς λαούς καί τούς ἀνθρώπους νά μεγαλουργοῦν.

Ἡ εὐχή καί ἡ ἐλπίδα τῶν ἀνθρώπων, καί φυσικά καί ἡ δική μας, εἶναι τό 1979 νά εἶναι Ἔτος Εἰρήνης, Δικαιοσύνης καί Ἀδελφοποιήσεως ὅλων τῶν ἐθνῶν.

ΠΟΙΟΝ «ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΝ» ΚΑΤΕΠΟΛΕΜΗΣΑΝ ΟΙ ΜΑΚΚΑΒΑΙΟΙ;

Δημοσιεύουμε την παρακάτω όμιλία του άειμνήστου διακεκριμένου λογίου - νομικού 'Ασέρ Ρ. Μωϋσή. 'Η δημοσίευση γίνεται γιατί τό θέμα τών Μακκαβαίων έχει κατ' ἐπανάληψη άπασχολήσει τούς ειδικούς τών θρησκευτών καί, έπίσης, γιατί βρισκόμαστε στήν περίοδο τής έορτής του «Χανουκά».

Οί έγκλώβιστοι του Westerborg, στρατοπέδου συγκεντρώσεως, γιορτάζουν τό Χανουκά (1942).

Στίς όκτώ ήμέρες τής έορτής του «Χανουκά», τής έβραϊκής αútής έορτής τών Φώτων, οί 'Εβραίοι πού τηρούν τές παραδόσεις των, άνάβουν στά σπίτια των ένα είδικό γιά τήν γιορτή αútή όκτάφωτο — μέ ένα ένατο βοηθητικό — Λυχνάρι, πού τό όνομάζομε «Χανουκιά». Στήν πρωινή, άπογευματινή, καί έσπερινή προσευχή τών όκτώ αútών ήμερών, δηλαδή στό Shachrit, Mincha καί Arvith, οί εύσεβείς άπευθύνουν στόν 'Υψιστο καί μιά πρόσθετη 'Αλελουγιά γιά νά Τόν εύχαριστήσουν γιά τά θαύματα, τά σημεία καί τά μεγαλουργήματα πού έφάνέρωσε στόν λαόν μας «beyeme Matatia Cohen gadol Hashmonai Kesheamda melech Yavan arshaa al amecha Israel — στές ήμέρες του Ματαθία του 'Αρχιερέως του 'Ασμοναίου, όταν ήγήρθη Βασιλεύς τών 'Ελλήνων κακός έναντίον του λαού Σου 'Ισραήλ».

Μέ τήν έπίκαιρη αútήν πρós τόν Θεόν παραίνεσι είναι δυνατόν νά δημιουργηθί στούς άπλοϊκούς καί τούς άνιστορητούς ή έντύπωσις ότι κάποτε ό Ιουδαϊσμός ήλθε σέ ένοπλη σύγκρουσι, όχι άπλώς μέ ένα Βασιλέα καί ένα καθεστώς άποικιακού έλληνικού κράτους, αλλά μέ όλόκληρον καί τόν καθαυτοϋ έλληνισμόν. 'Η έντύπωσις όμως αútή είναι έσφαλμένη καί έπιφανειακή καί είναι άνάγκη νά έξιτορηθοϋν τά γεγονότα όπως αútά διεδραματίσθησαν, νά έμφανισθοϋν στό Ιστορικό προσκήνιο τά πρόσωπα πού διεδραμάτισαν τήν Ιστορία, γιά νά Ιδοϋμε ποιοί ήσαν πράγματι οί αντίπαλοι τής πολεμικής αútής συγκρούσεως, ποιά τά αίτια καί οί άφορμές πού τήν έπροκάλεσαν καί γύρω από ποίες διαφορές καί Ιδεολογικές έριδες διεήχθη κατάν τριετίαν μεταξύ του 168 έως τό 165 π. Χ. ή Ιστορική αútή διαμάχη, πού μάς δίδει τήν εύκαιρία νά τήν ένθυμούμεθα καί νά τήν γιορτάζουμε κάθε χρόνο σάν μιά από τές δευτερεύουσες γιορτές του έβραϊκού έορτολογίου.

Μιά άναδρομή στήν Ιστορία

'Ας άνασκοπήσουμε πρώτα πρώτα μερικά γνωστά Ιστορικά γεγονότα. Τό 323 π.Χ. ό Βασιλεύς τής Μακεδονίας 'Αλέξανδρος άπέθανεν, άφού κατέκτησεν όλην σχεδόν τήν 'Ανατολικήν 'Ασίαν καί τήν Αίγυπτον. ΟΙ στρατηγοί του,

πού έπωνομάσθησαν «'Επίγονοι», έγιναν βασιλείς τών χωρών πού είχαν καταληφθί. Τήν Συρίαν, είς τήν όποιαν υπήγετο καί ή 'Ιουδαία, έλαβεν ως μερίδα ό Μακεδών στρατηγός Σέλευκος, ό Ιδρυτής τής μετέπειτα δυναστείας τών Σελευκιδών. Τήν Αίγυπτον έλαβεν ό Πτολεμαίος, πού μέ τήν σειράν του ίδρυσε τήν αίγυπτιακήν μακεδονικήν δυναστείαν τών Πτολεμαίων.

Μεταξύ τών δύο αútών δυναστειών δέν άργησε νά δημιουργηθί ένας όξύς άνταγωνισμός, όδιό ή κάθε μία έπέδωκε νά προσαρτήση όσο τό δυνατόν μεγαλύτερα έδάφη είς βάρος τής άλλης. 'Ενας από τούς πολλούς αútους 'Αντίοχους, πού ήρέσκετο νά τιτλοφορηθί 'Επιφανής, καί πού οί 'Εβραίοι τής έποχής του, σκωπτικοί όπως καί οί 'Ελληνες, τόν ώνόμαζον 'Επιμάνη, είχε τήν άξίωσιν νά τόν προσκυνοϋν οί υπήκοοί του ως Θεόν. ΟΙ 'Ιουδαίοι, πού είχαν μέν μέχρι τότε κάποιαν αϋτονομία, αλλά ήσαν έν τούτοις φόρου ύποτελείς είς τόν 'Αντίοχον, ήρνούντο, ως ήτο φυσικόν, νά τόν άναγνωρίσουν ως Θεόν, άφού ό νόμος των δέν τούς επέτρεπε ούτε καν τό όνομα του Θεοϋ νά προφέρουν καί άφού, καί αútόν τόν μάλλον μας Μωσσεΐ Ραμπένου δέν άνήγαγαν είς περιωπήν ύψηλοτέραν τής άνθρωπίνης φύσεως. Αútή ήτο ή πρώτη αίτία Ιδεολογικής διαστάσεως μεταξύ τών αρχαίων προγόνων μας καί του 'Αντίοχου του 'Επιφανους ή 'Επιμανους. 'Η διάστασις αútή ηϋζήθη καί υπήρξε μοίρα, έξ αίτίας ένός άπλου καί σχεδόν κωμικού έπεισοδίου. Τό έτος 168 π.Χ. ό 'Αντίοχος μας έξεστράτευσε κατá τής Αίγυπτου, έπέρασε από τήν 'Ιόλην, έξεπόρθησε τήν Γάζαν καί έπλησίαζε πρós τήν 'Αλεξάνδρειαν. Πληροφορηθείς όμως ότι οί Πάρθοι ήπειλούσαν από βορρά τήν πρωτεύουσά του κράτους του, άπεφάσισε νά άφήση δι' άργότερον τόν διακανονισμόν τών λογαριασμών του μέ τούς Πτολεμαίους τής Αίγυπτου καί έπέστρεψεν οίκαδε. 'Εν τώ μεταξύ είχαν κυκλοφορήσει είς τήν 'Ιερουσαλήμ άδέσποτοι φήμαι ότι ό 'Αντίοχος έφονεύθη είς μίαν μάχην καί οί 'Ιουδαίοι έπανηγύρισαν, όχι χωρίς χλευα-

σμούς και χαιρεκακίαν, την ἀπαλλαγὴν των ἀπὸ τοῦ μανιακοῦ καὶ ἡμιανισορρόπου αὐτοῦ τυράννου. Ἀλλὰ, ὅπως τὰ κακὰ νομίσματα, ἔτσι καὶ αἱ κακαὶ εἰδήσεις κυκλοφοροῦν εὐκολώτερον ἀπὸ τὰς καλὰς καὶ τοιουτοτρόπως οἱ πανηγυρισμοὶ καὶ ἀγαλλιᾶσεις τῶν Ἑβραίων τῆς Ἱερουσαλὴμ δὲν ὄργησαν νὰ φθάσουν εἰς τὰ αὐτὰ τοῦ Ἀντίοχου. Εἶναι εὐκολὸν νὰ ἐνοήσῃ κανεὶς τὴν ὄργην καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Σελευκίδου Μονάρχου ὁ ὁποῖος ὠρκίσθη νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς χλευαστὰς του προγόνους μας.

Ὁ Μονοθεϊσμός ὑπὸ ἀπαγόρευσιν

Ἔτσι, μόλις ὁ Ἀντίοχος ἀπεμάκρυνε τὸν κίνδυνον ἀπὸ τοὺς Πάρθους, ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Ἰουδαίας, εἰσῆλθεν ἐνὰ Σάββατον ἀνοχθὴ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ — ἀφοῦ μέχρι τότε οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἐμάχοντο τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου — κατέσκαψε τὰ τεῖχη τῆς, ἐλεηλάτησε τὸν Ναὸν τοῦ Σολομῶντος, ἔσβησε τὸ αἰῶνιον καὶ ἄσβεστον πῦρ τοῦ Kodesh Akodashim, ἐθυσίασε χοίρους εἰς τὸν Βωμὸν, ἀπηγόρευσε εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ περιτέμνωνται, ἔστησε πρὸ τοῦ Ναοῦ ἀγάλματα τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀπηγόρευσε τὴν τήρησιν τῶν παραγγελμάτων τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου καὶ ἡξίωσεν ἀπὸ τοῦ Ἑβραίου ὅπως ἐγκαταλείψουν τὸν ἄορατον καὶ ἀσύλληπτον Θεὸν των καὶ πιστεύσουν εἰς τὸν παγανισμὸν καὶ τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων.

Ὅσοι ἤρνουντο νὰ συμμορφωθοῦν, ἐσφάζοντο ἢ ἐξηνδραποδίζοντο. Ὅσοι προσεχώρουν καὶ δέχοντο τὰ κηρύγματα του, περιεβάλλοντο μὲ προνόμια, μὲ ἀξιώματα καὶ μὲ τιμὰς. Ὅπως λέγει ἕνας σοφός, οἱ χωρὶς δυνατό χαρακτήρα ἄνθρωποι δὲν θαυμάζουν παρὰ ἐκείνους πού τοὺς κατοποιοῦν. Ἐπειδὴ δέ καὶ ὁ ἐβραϊκὸς λαός, ὅπως ἄλλως τε ὅλοι οἱ λαοί, εἶχε καὶ ἔχει καὶ τὰ κατακάθια του, ἔτοιμα καὶ πρόθυμα νὰ ἐκμεταλλεύωνται τὰς κακὰς περιστάσεις, νὰ κολακεύουν καὶ νὰ περιστοιχίζουν τοὺς ἰσχυροὺς τῆς στιγμῆς καὶ νὰ ἐπιτυγχάνουν ἐκεῖνα, πού εἰς ὁμαλὰς περιστάσεις δὲν θὰ ἔμπορῶσαν οὔτε νὰ ὀνειρευθοῦν, εὐρέθησαν καὶ τότε μεταξύ τῶν ἰδικῶν μας ἀρκετοὶ «Κουζίλιγκ» πού ἐδέχθησαν τὰ προστάγματα τοῦ Ἀντίοχου, ἀντικατέστησαν τὰς Συναγωγὰς μὲ τὰ Γυμναστήρια, ἀφηνάσαν ἀπερίτμητα τὰ παῖδιά των καὶ ἐσχμήτισαν μιά ὁλόκληρη πολιτικὴ μερίδα συνεργαζομένην καὶ ὑποθάλλουσαν τοὺς ἀντιοχικούς εἰσβολεῖς. Οἱ τύραννοι εὐρύσκουν παντοῦ καὶ πάντοτε τὰ ὄργανά των καὶ δὲν θὰ ὑπῆρχε εἰς τὸν κόσμον τυραννία, ἐάν δὲν ὑπῆρχαν ὄργανα πρόθυμα νὰ τὴν ὑπηρετοῦν. Ἐνας ἀπὸ τοὺς συνεργάτας αὐτοῦς τῆς ξένης κατοχῆς, φέρων τὸ ἐγγεγραμμένον ὄνομα Μενέλαος, ἀντὶ τοῦ ἐβραϊκοῦ Μεναχέμ, ἀνεκρηρύχθη ὑπὸ τοῦ Ἀντίοχου Μέγας Ἀρχιερεὺς, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ νομίμου τοιούτου Ὀνίου, πού ἦτο ἀπόγονος τῆς λευιτικῆς φυλῆς τοῦ Ἀαρών, καὶ ὁστις ἐστάλη εἰς ἐξορίαν εἰς τὸ Ραμπάθ Ἀμών, τὸ σημερινὸν Ἀμάν τῆς Ὑπεριορδανίας.

Ὁ γέροντ Ἑλεάζαρος εἰς τὸν τροχόν

Τὴν Ἀγίαν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὰς πόλεις καὶ τὰ χωριά τῆς Ἰουδαίας, τῆς Σαμαρείας καὶ τῆς Γαλιλαίας, περιέτρεχαν στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα τοῦ κατακτητοῦ, ἐπιβλέποντα καὶ ἐλέγχοντα τὴν τήρησιν τῶν ἐξάλλων διαταγῶν τοῦ Ἀντίοχου. Στρατιῶται εἰσῆρχοντο εἰς τὰ ἐβραϊκὰ σπίτια γιὰ νὰ ἐξακριβώσουν ἐάν ὑπῆρχον νεογέννητα παῖδιά περιτετμημένα καὶ ἐάν αἱ νοικοκυρὲς ἐμαγεύρευσαν, ὅπως τὸ ἤθελεν ὁ Ἀντίοχος, αἱ κρέας χοιρινόν. Ἀλλοῖμονον εἰς ἐκείνους πού ἀπεδεικνύοντο παραβάται τῶν βασιλικῶν διαταγμάτων. Ἐάν δὲν ἐφορευόντο, συνελαμβάνοντο καὶ ἐπωλοῦντο ὡς δοῦλοι εἰς τὰ μεγάλα ἀνθρωποπάζαρα τῆς Βαγδάτης. Εἶναι πολὺ γνωστὸν τὸ ἐπεισόδιον τοῦ εὐσεβοῦς γέ-

ροντος ἱερέως Ἑλεάζαρου, ὁ ὁποῖος, προσκληθεὶς ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Ἀντίοχον νὰ γευθῇ χοιρινόν κρέας, ὡς ἀπόδειξιν ἀρνήσεως τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου, ἀπέρριψε μὲ ὑπερηφάνειαν τὴν πρότασιν καὶ ἐπρότιμηση νὰ ὑποστῇ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον, δεθεὶς εἰς περιστρεφόμενον τροχὸν κάτω ἀπὸ τὸν ὁποῖον οἱ δορυφόροι τοῦ Βασιλέως εἶχαν ἀνάψει πῦρ φλέγον καὶ κατακαὶ τὰς γεροντικῆς του σάρκας. Εἶναι ἐξόχως ἐντυπωσιακός, ἐν τῇ τραγικότητι του, ὁ διάλογος πού προηγήθη μεταξύ τοῦ Ἀντίοχου καὶ τοῦ εὐσεβοῦς καὶ μεγαλοψύχου αὐτοῦ γέροντος προγόνου μας. «Πρὶν ἀρχίσω τὰ βασανιστήριά σου, ὡς πρεσβύτα, τοῦ εἶπεν ὁ Ἀντίοχος, σέ συμβουλεύω νὰ γευθῇς ὀλίγον χοιρινόν κρέας καὶ νὰ σωθῇς. Λυποῦμαι καὶ τὴν ἡλικίαν σου καὶ τὴν μακράν καὶ λευκὴν γενεαῖδά σου, πού ἂν καὶ τόσα χρόνια τὴν φέρεις, δὲν κατωρθώσας νὰ γίνῃς σοφός καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃς τὴν φλύαρον καὶ μωρὰν θρησκείαν τῶν Ἑβραίων. Μοῦ φαίνεται ἄλλως τε ἀνόητον τὸ νὰ σιχαίνεσαι τὴν γλυκεῖαν γεῦσιν τοῦ κρέατος πού ζωῶν αὐτοῦ πού μὰς ἐχάρισεν ἡ φύσις. Ζῦπνα λοιπὸν ἀπὸ τὴν φλύαρον φιλοσοφίαν τῆς θρησκείας σου, προσκύνα με καὶ ἐπωφελήσου τὲς εὐεργεσίας καὶ τὲς τιμῆς πού θὰ σοῦ ἀπονείμω, ἂν συμμορφωθῇς μὲ τὲς διαταγὰς μου. Σκέψου ἄλλωστε ὅτι, ἂν κάποια δύνανμις, ὅπως πιστεύεις, θὰ παρακολουθήσῃ τὴν πρᾶξιν σου αὐτήν, θὰ σέ συγχωρήσῃ, διότι θὰ τὴν κάμῃς ὑπὸ τὸ κράτος τῆς βίας».

Ὑπέροχος καὶ ἀπαράμιλλος εἰς αἴσθημα εὐσεβείας, αὐτοθυσίας, παραδειγματισμοῦ καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς Θεότητος ὑπῆρξεν ἡ ἀπάντησις πού ἔδωκε κατὰ πρόσωπον τοῦ Ἀντίοχου ὁ ὑπερήφανος καὶ θεοσεβὴς γέρον Ἑλεάζαρος, ὅπως μᾶς τὴν περιγράφει ὁ Ἰωσήπος εἰς τὸ βιβλίον του «**Εἰς Μακκαβαίους**». «Ἡμεῖς, Ἀντίοχε, ἀπήντησε, πεπεισμένοι ὅτι ἀκολουθοῦμεν τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ, νομίζομεν ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ χειρότερον ἀπὸ τὴν ἀπειθείαν πρὸς τὰ παραγγέλματα Του. Καὶ ἂν, ὅπως σύ ἰσχυρίζεσαι, τὰ παραγγέλματα αὐτὰ δὲν εἶναι λογικά, πάντως εἶναι Θεῖα, ἢ τὰ νομίζομεν ὡς Θεῖα, καὶ ἔτσι δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ τὰ παραβῶμεν. Οὔτε ἔχει σημασίαν τὸ ὅτι ἡ ἁμαρτία εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ὑποπέσωμεν, τρώγοντες χοιρινὸν κρέας, θὰ εἶναι μικρά. «Τὸ γὰρ ἐπὶ μικροῖς καὶ μεγάλαις παρανομείν, ἰσοδύναμον ἐστὶ» = διότι τὸ νὰ διαπράττωμεν μικρὰς ἢ μεγάλας ἁμαρτίες, εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα. Μὴ μᾶς χλευάζεις διότι ἐπιμένομεν εἰς τόσο μικρά, ὡς νομίζεις, πράγματα. Διότι, μὲ τὰ παραγγέλματα αὐτὰ διδασκόμεθα νὰ εἴμεθα ἐγκρατεῖς καὶ εἰς σπουδαιότερα, νὰ εἴμεθα ἀνδρεῖοι καὶ νὰ ὑποφέρωμεν τὰς στερήσεις. Δὲν θὰ γελᾷσῃς λοιπὸν, Ἀντίοχε, τὸν γέλωτά με τὸ νὰ μὲ ἰδῇς τρώγοντα κρέας χοιρινόν. Σοῦ τὸ ὀρκίζομαι, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται νὰ μοῦ βγάλῃς τὰ μάτια καὶ νὰ μοῦ ψήσῃς τὰ σπλάγχνα. Οὔτε νὰ ἐλπίζῃς ὅτι, λόγω τῶν γηρατειῶν μου, δὲν ἔχω τὲς φρένες μου νεανικὰς καὶ σταθερὰς. Ἐτοίμασε λοιπὸν τοὺς τροχούς σου καὶ φύσα τὴν φωτιά ὅσον ἡμπορεῖς σφοδρότερα». Μετὰ δὲ τὴν υπερήφανην αὐτὴν ἀπάντησιν πρὸς τὸν Ἀντίοχον, πού μᾶς ἐνθυμίζει τὴν ἀπολογία τοῦ Σωκράτους, ὑψώσας τὰ μάτια του πρὸς τὸν οὐρανόν, ὠρκίσθη πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἀκόλουθον ὅρκον.

«Οὐ ψεύσομαί σε, παιδευτὰ νόμε, «οὐδ' ἐξομῶμαι σε, φίλη ἐγκράτεια, «οὐδέ κατασχυνὼ σε, φιλόσοφε λόγε, «οὐδ' ἐξαρνήσομαι σε, ἱεροσύνῃ τιμία καὶ νομοθεσίᾳ ἐπιστήμη. «Οὐδέ μιανεῖς μου τὸ σεμνὸν γῆρας, στόμα, οὐδέ νομίμου βίου ἡλικίαν. «Ἄγνόν δέ προσδέξονταί με οἱ πατέρες «μὴ φοβηθέντα σου τὰς μέχρι θανάτου ἀνάγκας. «Ἀσεβῶν μὲν γὰρ τυραννήσεις τῶν δέ ἐμῶν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας λογισμῶν

«ούτε διά λόγων, ούτε δι' ἔργων δεσπώσεις».

Μόλις ἐτελείωσε τὸν αὐτοεξορκισμόν αὐτόν, οἱ δορυφόροι ἔδσαν τὸν εὐσεβῆ γέροντα εἰς τὸν τροχὸν καὶ ἤρχισαν νὰ τὸν στρέφουν, ἐνῶ αἱ κάτωθεν αὐτοῦ φλόγες κατέκαιον τὲς σάρκες του. Στροβιλιζόμενος καὶ κατακαϊόμενος ὁ εὐσεβὴς γέρων καί, προτοῦ παραδῶσει τὸ πνεῦμα, ἀπηύθυνε σύστασιν πρὸς τοὺς ἀναμένοντας τὴν σειράν των ὁμοθρήσκους τοῦ αἰχμαλώτους, νὰ μὴ δειλιάσουν καὶ αὐτοὶ καὶ νὰ ἀντιταχθῶν στὲς διαταγὰς τοῦ ἀσεβοῦς τυράννου, ἐμμένοντες εἰς τὸν ἱερὸν μωσαϊκὸν νόμον.

Μαινόμενος ἀπὸ ἀγανάκτησιν ὁ Ἀντίοχος, διέταξε νὰ φέρουν ἐνώπιόν του μιά μητέρα μετὰ τὰ ἐπτά τῆς παιδιὰ καὶ ἤρχισε νὰ τὴν προτρέπῃ ὅπως τὰ συμβουλευσῇ νὰ τὸν προσκυνήσουν, νὰ ἐγκαταλείψουν τὸν ἰουδαϊσμόν καὶ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὰ βασανιστήρια καὶ τὸν θάνατον ποὺ τὰ ἀνέμενε. Καὶ ἡ δύστυχη ὅμως μητέρα καὶ τὰ τρισδύστυχα ἐπτά τῆς παιδιὰ, ἔμειναν ἀκλόνητα, περιεφρόνησαν τὲς ἀπειλὰς καὶ τὲς ὑποσχέσεις τοῦ τυράννου καὶ ἀνέβηκαν εἰς τὸν τροχόν, τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο, δεχθέντα τὸν θάνατον μετὰ καρτερίαν καὶ ὑπερηφάνειαν.

Οἱ Μακκαβαῖοι καὶ τὸ Μοδιέν

Τὰ ἀγέρωχα λόγια τοῦ Ἑλεάζρου καὶ τῶν ἐπτά ἀδικοσκοτωμένων ἀδελφῶν, ἐγέμισαν ἀπὸ ἕνα ἔθνεργετήριον ἀντίλαον τὰ βουνὰ τῆς Ἰουδαίας. Σὲ μιά σπηλιά ἀπὸ αὐτά, ὄχι μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ, εἰς τὸ **Μοδιέν**, εἶχε καταφύγει, μετὰ τὰ 5 παιδιὰ του καὶ πολλοὺς πατριώτας, ὁ γέρων Ματαθίας ὁ Ἀσμοναῖος, ὁ ὁποῖος καὶ ὠργάνωσε κίνημα ἐθνικῆς ἀντιστάσεως κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς καὶ ἀνοικτήρμονος ξένου κατακτητοῦ. Ὅπως εἰς ὅλα τὰ κινήματα ἀντιστάσεως, ἡ μικρὴ αὐτὴ χούφτα τῶν πατριωτῶν, ποὺ ὠνομάσθησαν ἔπειτα Μακκαβαῖοι, περιωρίζετο στὴν ἀρχὴ νὰ παρενοχλῇ τὰ στρατεύματα κατοχῆς μετὰ ἀφνιδιασμούς καὶ ἐπιδρομὰς καὶ νὰ τιμωρῇ τοὺς ὑποτασσομένους εἰς τὸν Ἀντίοχον Ἰουδαίους. Ὅταν ὅμως τὸ κίνημα ἀντιστάσεως ἐφούντωσε καὶ οἱ Μακκαβαῖοι ἐσχημάτισαν ὠργανωμένον στρατὸν ἀπὸ χιλιάδας ὁπαδούς, ἐτόλμησαν νὰ ἀντιπαραταχθῶν ἐκ παρατάξεως μετὰ τὰς λεγεῶνας τοῦ Ἀντιόχου καὶ, μαχόμενοι ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος καὶ ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστιῶν, ἐπέτυχαν μίαν πρώτην λαμπρὰν νίκην. Ἡ ἐπιτυχία αὐτὴ ἔδωκε θάρρος στοὺς ἀπομεινόντας ἀκόμῃ διστακτικούς καὶ ἀδρανεῖς Ἰουδαίους, ἐτρομοκράτησε τοὺς συνεργάτας τοῦ κατακτητοῦ, κατέρριψε τὸ ἠθικὸν τῶν μισοθόρων του, καὶ ἡ μία νίκη διεδέχετο τὴν ἄλλην, μετὰ ἀποτελέσματος ὅπως τὴν 25 τοῦ μηνὸς Κισλέβ τοῦ ἔτους 165 π.Χ. εἰσέλθουν οἱ Μακκαβαῖοι θριαμβευταὶ καὶ ἐλευθερωταί, εἰς τὴν Ἀγίαν Ἱερουσαλὴμ, νὰ καθαρίσουν τὸν Ναὸν ἀπὸ τὰ εἰδωλολατρικὰ μιάσματα, νὰ καθαριμμاتیσουν τὰ στήμενα εἰς τὸν Πρόναον ἀγάλματα τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ νὰ ξανἀνάψουν τὴν ἐπὶ τρία δολόκληρα χρόνια σβησμένη Ἑπτάφωτη Λυχνία (Μενορά). Ὁ Λαὸς ἐώρτασε τὴν νίκην αὐτὴν τοῦ Χανουκά, δηλαδὴ τοῦ ἐγκαίνιασμοῦ ἐπαλειτουργίας τοῦ Ναοῦ, ἐπὶ ὀκτῶ ἡμέρας, ἀπὸ τότε δὲ καθιερώθη εἰς τοὺς αἰῶνας ἡ ὀκταήμερη ἐορτὴ αὐτή, ἡ ὁποία ὀνομάζεται ἐπίσης προσφυῶς καὶ ἐορτὴ τῶν Φώτων, διότι ἐπανεφωτίσθη ὁ Ναὸς ἔπειτα ἀπὸ μακρόν σκότος καὶ ἀποκατεστάθη ἡ λατρεία τῆς φωτοδότου μονοθεϊστικῆς θρησκείας.

Ὁ ἀληθινὸς χαρακτήρ τῆς διαμάχης

Αὐτὰ εἶναι, ἐν συντομίᾳ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, τὰ συνδεόμενα μετὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Χανουκά, τὰ ὁποῖα κατ' ἐπιφάνειαν παρουσιάζουν τὸν ἰουδαϊσμόν ὡς μαχόμενον κατὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἀλλὰ, ἥτο ὁ πόλεμος αὐτός, στὴν οὐσίαν του καὶ στὴν πραγματικότητα, πόλεμος ἑλληνοϊουδαϊκός; Ἐξεπροσώπει, στὴν διαμάχῃ αὐτῇ, ὁ Ἀντίοχος τὸ ἑλληνι-

Οἱ Μακκαβαῖοι πολεμιστῆς, γλυπτὸ ἔργο τοῦ Benno Elkan.

κὸν ἰδεῶδες, καὶ ἐναντίον τοῦ ἰδεώδους αὐτοῦ εἶχον ἐξεγερθῇ καὶ ἐμάχοντο οἱ Μακκαβαῖοι; Κάθε ἄλλο παρὰ αὐτό!

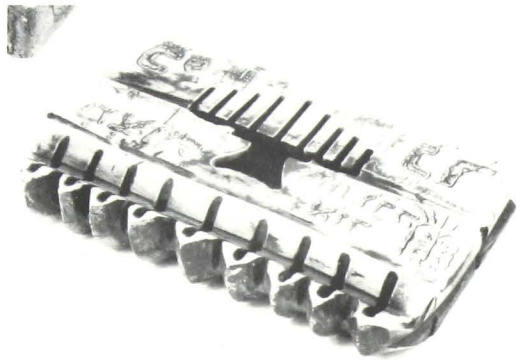
Ἐν πρώτοις, ὁ Ἀντίοχος καὶ τὸ κράτος του τῆς Συρίας δὲν ἦτο, οὔτε τὸ μόνον, οὔτε τὸ κατ' ἐξοχὴν, μεταλεξανδρινὸν ἑλληνικὸν κράτος τῆς Μέσης Ἀνατολῆς κατὰ τοὺς λεγομένους ἑλληνιστικούς χρόνους. Τὸ κράτος, ποὺ κυρίως ἐξεπροσώπει τὴν ἐποχὴ ἐκείνην τὴν ἑλληνικὴν διανοήσιν καὶ τὸ ἑλληνιστικὸν ἰδεῶδες, ἦτο τὸ ἑλληνικὸν κράτος τῶν Πτολεμαίων τῆς Αἰγύπτου. Εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν Ἀλεξάνδρειαν μετελαμπαδεύθη ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμός, εἰς τὴν Αἴγυπτον εἶχον συγκεντρωθῇ οἱ ἀποκρόσσωποι τῆς ἑλληνικῆς διανοήσεως, οἱ Πτολεμαῖοι εἶχαν γίνει οἱ φορεῖς τῶν ἑλληνικῶν φώτων. Ὑπὸ τὴν αἰγίδα αὐτῶν ἐκαλλιεργοῦντο τὰ γράμματα καὶ αἱ ἐπιστῆμαι καὶ οἱ Πτολεμαῖοι ἐπενόησαν, ἐχρηματοδοτήσαν καὶ ἐπέτυχαν τὴν μετάφρασιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν τῆς ἑβραϊκῆς Βίβλου, ποὺ ὀνομάζομεν σήμερὰ Μετάφρασιν τῶν Ἑβδομήκοντα. Συγκρινόμενοι μετὰ τοὺς Πτολεμαίους καὶ μετὰ τὴν σημειωθεῖσαν ὑπὸ τὴν βασιλικὴν των αἰγίδα, διάδοσιν καὶ ἀποκορύφωσιν τῆς ἑλληνικῆς διανοήσεως κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν, οἱ Ἀντίοχοι τῆς Συρίας, καί, περισσότερον ἀπὸ ὅλους των, ὁ Ἐπιφανὴς ἡ Ἐπιμανὴς, δὲν ἀποτελοῦν διὰ τὴν ἱστορίαν, παρὰ μιά σκοτεινὴν σκιά, ἕνα πέρασμα δεσποτῶν καὶ τυράννων, ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τίποτε τὸ ἀνθρώπινον, καὶ συνεπῶς τίποτε τὸ ἑλληνικόν, δὲν ἀντιπροσωπεύουν καὶ ποὺ αἱ γενεαὶ τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἀναπολοῦν, μόνον διὰ νὰ τοὺς οἰκτεῖρουν καὶ τοὺς ἀναθεματίζουσιν.

Ἀπὸ ἄλλην πάλιν πλευράν, ἡ πολιτικὴ τοῦ Ἀντιόχου, ποὺ ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ καταλύσῃ βιαίως τὴν ἐβραϊκὴν θρησκείαν καὶ νὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ μὲ τὸν εἰδωλολατρίσμον, δὲν εἶχε τίποτε τὸ κοινὸν μὲ τὰ διδάγματα καὶ τὰ πορίσματα τῆς ἑλληνικῆς κλασσικῆς φιλοσοφίας. Οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι τῶν Ἀθηνῶν, ἂν καὶ κατὰ τύπους τουλάχιστον εἰδωλοάτραι, ἦσαν ἐν τούτοις φιλελεύθεροι, ἐδίδασκαν τὸν σεβασμὸν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, ἀπεδοκίμαζον τοὺς δογματισμούς καὶ τὴν πνευματικὴν καταπίεσιν καὶ ἡ δημοκρατικότης, τῶν ἐπεξετείνετο ἀκόμη καὶ εἰς τὴν βῆθιν καὶ εἰς τὰ ἔγκρατα τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων. Κόσμιος εἰμὶ καὶ εἰς τὰ τοῦ κόσμου πείθωμαι, ἔλεγεν ὁ Σωκράτης, κοσμοπολίτης δηλαδὴ εἰμὶ καὶ στὴν πανανθρώπιν ἰδέα πιστεύω. Εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸ αἰώνιον αὐτὸ κέντρον καλλιέργειας τῆς ἀνθρώπινης σκέψεως καὶ ἐργαστήριον ἀναζητήσεως τῆς ἀληθείας, οἱ γνήσιοι Ἕλληνες φιλόσοφοι, ἀντὶ νὰ θέλουν νὰ ἐπιβάλλουν, ὅπως ὁ Ἀντίοχος, διὰ τῆς βίας τὰς θρησκευτικὰς τῶν ἀντιλήψεις, διωργάνων φιλοσοφικὰ συμπόσια μὲ θέματα ὡς αὐτὸ: «Τίσι ποτὲ λόγοις οἱ Ἰουδαῖοι ἀπεχθάνονται τὴν ὕν;» δηλαδὴ «διὰ ποίους ὄρα γε λόγους οἱ Ἰουδαῖοι σιχαίνονται τὸν χοῖρον;» Ἐάν οἱ ἀρχαῖοι καὶ οἱ σύγχρονοι ἀκόμη τοῦ Ἀντιόχου Ἕλληνες τῆς μητροπόλεως εἶχον κάποιο δόγμα, τὸ ὁποῖον δὲν συνεζήτουν κἂν, αὐτὸ ἦτο τὸ δόγμα περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀνθρώπινης συνειδήσεως.

Οἱ τύραννοι εἶναι ὅλοι ἀφιλοσόφητοι

Τὸ ἀφιλοσόφητον σφάλμα τοῦ Ἀντιόχου, ποὺ εἶναι σφάλμα καὶ ὅλων τῶν μιμητῶν του εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἱστορίαν, συνίσταται εἰς τοῦτο: ὅτι δὲν κατενόησεν ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη συνειδήσις οὔτε παραβιάζεται, οὔτε ὑποδουλώνεται. Ὅσοι Ἀντίοχοι, καὶ ὅσοι Τουρκεμάδοι, καὶ ὅσοι Χίτλερ καὶ ἂν ἐπέρασαν ἐπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς μας, καὶ ὅσους τροχοὺς καὶ ὅσα αὐτο da fe, καὶ ὅσα κρεματόρια καὶ ἂν ἐφιλοτέχνησαν, δὲν κατώρθωσαν, καὶ οὔτε ἦτο φυσικῶς δυνατόν νὰ κατορθώσουν, ὅπως σταματήσουν τὴν λειτουργίαν τοῦ μηχανισμοῦ τῆς συνειδήσεώς μας καὶ νὰ ἐνσταλαξοῦν, μέσω καθετήρων, εἰς τὸν ψυχικὸν μας ὄργανισμόν, ἰδέας καὶ θεωρίας καὶ τρόπους ἐσωτερικῆς ζωῆς, ποὺ δὲν εἶναι ἰδικοί μας, καὶ ποὺ δὲν εἶναι συνδεδεμένοι μὲ τὸ παρελθόν μας, καὶ μὲ τὴν ἱστορίαν μας.

Ὁ ἀγὼν λοιπὸν τῶν Μακκαβαίων εὐωδόθη καὶ ἐθριάμβευσεν, ὅχι μόνον χάρις εἰς τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν γενναϊότητα τῶν πολεμιστῶν αὐτῶν, ποὺ διεξήγαγον τὸν πείσμονα ἀγῶνα τῶν ὀλίγων πρὸς τοὺς πολλούς, ἀλλὰ καὶ διότι ἦτο ἀγὼν δίκαιος καὶ ἠθικός. Καὶ ὁ θρίαμβος αὐτός, ὡς δίκαιος καὶ ἠθικός, δὲν ἦτο ἐφήμερος ἀλλὰ διαρκής, σταθερός καὶ μὲ ἱστορικὴν αἰωνιότητα καὶ συνεχίαν συνεχιζομένην μέχρι καὶ τῶν ἡμερῶν μας. Διότι, ἐάν σήμερον 13 ἑκατομμύρια Ἑβραῖοι καὶ 900 καὶ πλέον ἑκατομμύρια Χριστιανοὶ ἐπιστηρίζουν τὴν ἐσωτερικὴν των ζωὴν εἰς τοὺς ἐβραϊκοὺς ρυθμοὺς στήλους τοῦ Μωσαϊκοῦ Δεκαλόγου, εἰς αὐτὸ συνετέλεσεν ἀποφασιστικὰ ἡ ἀκαμπτὸς ἀντίστασις τῶν Μακκαβαίων εἰς τὰ εἰδωλολατρικά Διατάγματα τοῦ Ἀντιόχου. Τί ὄρα γε θὰ ἀπέμενεν ἀπὸ τὸν ἠθικὸν Ἰουδαϊσμόν καὶ ἀπὸ τὴν πρωτοπόρον μονοθεϊστικὴν του διακήρυξιν, ἐάν ἡ πολιτικὴ τοῦ μανιακοῦ Ἀντιόχου ἐπεβάλλετο καὶ ἐπεκράτει; Καὶ πῶς θὰ ἐνεφανίζετο καὶ θὰ διεδίδετο ὁ ἰσοδύναμος εἰς ἠθικὰς διακρίσεις χριστιανισμός, ἐάν ὁ Ἰουδαϊσμός ἔσβηνε δύο περίπου αἰῶνας πρὸ τῆς ἐμφανίσεώς του, ὅπως ἔσβηνε καὶ ἡ φωτιὰ ποὺ ἤναπτε κάτω ἀπὸ τοὺς τροχοὺς ποὺ κατέκαιαν τέσς σάρκες τῶν μαρτυρούντων προγόνων μας;

Μαρμάρινη σκαλιστὴ Χανουκίγια, Τύνιδα 19ος αἰώνας.

Ὅχι ἡ Ἀντιόχεια, ἀλλὰ αἱ Ἀθήναι ἀντίπους τῆς Ἱερουσαλήμ

Εἶναι λοιπὸν πλάνη, καὶ πλάνη ἀπὸ τὰς πλέον ἐμφανεῖς, τὸ νὰ λέγεται καὶ νὰ νομίζεται, ὅτι οἱ Μακκαβαῖοι εἶχον πολεμήσει τὸν γνήσιον ἑλληνισμόν, ἐκείνον τὸν ἑλληνισμόν, ποὺ ἐδώρησεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, τὸν Ὁμηρον, τὸν Ἀναξαγόραν, τὸν Πλάτωνα, καὶ τὸν Ἀριστοτέλην. Ἀντίπους τῆς Ἱερουσαλήμ δὲν ἦτο ποτὲ ἡ Ἀντιόχεια, ἀλλὰ αἱ Ἀθήναι, καὶ ἀντίστοιχος τῆς Σιών δὲν ἀνεγνωρίσθη ποτὲ τὸ παγκοινὸν Μπααλμπέκ, ἀλλὰ ἡ καταυγάζουσα πνευματικὸν φῶς Ἀκρόπολις. Οἱ Μακκαβαῖοι ὑπῆρξαν ἥρωες καὶ μάρτυρες, ὅχι μόνον τοῦ ἐβραϊκοῦ ἐθνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐβραιοχριστιανικοῦ μονοθεϊσμοῦ καὶ τῶν ἀγώνων τῆς ἀνθρωπότητος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως. Ἐάν οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες ἀρέσκωνται νὰ ὀνομάζουν τὸν Σωκράτη, ὡς τὸν πρό Χριστοῦ Χριστόν, οἱ Μακκαβαῖοι θὰ ἠμποροῦσαν καὶ αὐτοὶ νὰ διεκδικήσουν ἐπαξίως μίαν θέσιν εἰς τὸ Πάνθεον τῶν ἡρώων καὶ μαρτύρων τῆς ἀνθρωπότητος.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Μηνιαῖον ὄργανον τοῦ Κεντρικοῦ Ἰσραηλιτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑλλάδος
Γραφεῖα: Πειραιῶς 46, Ἀθήναι (106) - Τηλέφ. 52.29.153

Ἐπεύθυνος συμφώνως τῷ νόμῳ: Ὁ Πρόεδρος τοῦ ΚΙΣ Ἰωσήφ Λόβιγγερ (Πειραιῶς 46 — Ἀθήναι)

Ἐπιμέλεια ἐκδόσεως: Νίκος Τσαπίδης, μέλος τῆς Ἑνώσεως Συντακτῶν Περιοδικοῦ Τύπου.

Ἐπεύθυνος φωτοσυνθέσεως: Κατσαοῦνης ΕΠΕ, Σπ. Δοντὰ 10, Ἀθήναι

ΤΕΥΧΟΣ 14 • ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1978 • ΚΙΣΛΕΒ 5739

Μία νέα μαρτυρία γιά τόν ήρωϊκό θάνατο του συνταγματάρχου Μ. Φριζή

Στήν «Αυγή» (16/11/1978) έδημοσιεύθη ή παρακάτω έπιστολή του κ. 'Ηρακλή Σκανδάλη, πού υπήρξε αυτόπτης μάρτυς του ήρωϊκού θανάτου του συνταγματάρχου Μαρδοχαίου Φριζή.

«Διάβασα στήν «Αυγή» τό γράμμα του κ. 'Ιακώβου Φριζή μέ τό παράπονό του, ότι ή ήρωϊκή δράση του πατέρα του συνταγματάρχη Φριζή Μαρδοχαίου καί ό ήρωϊκός του θάνατος στίς 5)12)40, πού έπεσε δρθιος, δέν προβλήθηκε. Έπειδή τίς τελευταίες 10 μέρες τής ήρωϊκής δράσης του συνταγματάρχου βρισκόμουν δίπλα του καί οι άμεσοι γνώστες, μέραρχος καί έπιτελάρχης, δέν βρίσκονται στή ζωή, θεωρώ καθήκον μου νά έξάρω τήν ήρωϊκή δράση του συνταγματάρχου.

Τό άπόσπασμα 'Αώου, πού διοικητής του ήτο ό τότε άντισυνταγματάρχης Φριζής Μ., υπήχθη στή Με-

ραρχία 'Ιππικού στίς 6 ή 7 του Νοέμβρη 1940. Διοικητής τής Μεραρχίας ήτο ό στρατηγός Στανωτάς Γεώρ. καί έπιτελάρχης ό άποθανών πρό 40 ήμερών στρατηγός Γκίκας Σόλων. 'Ημουν τότε διευθυντής έπιτελικού γραφείου τής Μεραρχίας.

Τό άπόσπασμα, άφού συνέχισε τήν ήρωϊκή του δράση υπό τή Μεραρχία 'Ιππικού μέχρι τό διώξιμο του είσβολέα από τό πατρικό έδαφος, συνέχισε τήν προέλασή του καί τήν καταδίωξη του έχθρου μέσα στό άλβανικό έδαφος.

Περί τά τέλη του Νοέμβρη στάλθηκα από τή Μεραρχία άντιπρόσωπός της στό άπόσπασμα. Τίς 10 περίπου μέρες, πού βρισκόμουν δίπλα του, γνώρισα καί θαύμασα τό σεμνό, τόν άκούραστο ήγήτορα, πού έτρεχε από τμήμα σέ τμήμα έμψυχώνοντας τούς πάντας, φθάνοντας μέχρι τίς γραμμές του έχθρου, ριψοκινδυνεύοντας, άψηφώντας τά πυρά του μέ φανερή τήν πίστη του στή νίκη.

Τό πρωί τής μοιραίας εκείνης μέρας, 5)12)40, ξεκινήσαμε, συνοδευόμενοι από μία μικρή όμάδα 3 — 4 του έπιτελείου του, νά συναντήσουμε τό διοικητή του τάγματος ταγματάρχη Γίγα.

Βαδίζαμε, μέ έπικεφαλής τόν συνταγματάρχη, έφιππο, άκολουθούσα άμέσως καί πίσω μου ή μικρή όμάδα. Βρισκόμασταν στό ύψωματα βόρεια του ποταμού 'Αώου, Β.Α. τής Πρεμετής, πού τήν είχαμε μπροστά μας Ν.Α.

Ένώ πλησιάζαμε στόν προορισμό μας, από τό Β.Α. ύψωμα παρουσιάστηκαν 3 ιταλικά άεροπλάνα πετώντας χαμηλά. Χρόνος γιά κάλυψη δέν υπήρχε. Οι ύπόλοιποι πέσαμε πρηνηδόν. 'Ο συνταγματάρχης, παρά τίς παραινήσεις μου, παρέμεινε άφοβος, έφιππος. Τά άεροπλάνα ξεφόρτωσαν τό φορτίο τους έπάνω μας. 'Ο ήρωϊκός συνταγματάρχης Φριζής έπεσε δρθιος στό πεδίο τής τιμής. Οι άλλοι, καί ιδιαίτερα ό γράφων, πού ήτο καί πιό κοντά, καλυφτήκαμε μέ χώματα, πέτρες καί καπνούς. Τό άλογό μου τραυματίστηκε.

Μετά τίς όδηγίες γιά τή μεταφορά του ήρωα, μετέβην στό τηλέφωνο καί άνέφερα στή Μεραρχία καί συνάντησα τόν ταγματάρχη Γίγα, γιά νά του αναθέσω τή διοίκηση του άποσπάσματος κατ' έντολή τής Μεραρχίας.

Μετά τήν άνάκλησή μου στό στρατηγείο τής Μεραρχίας καί προσωπικής άναφοράς, όλοι μιλούσαμε γιά τόν ήρωισμό καί τήν αυταπάρηση του ήρωϊκού συνταγματάρχου Φριζή καί ή Μεραρχία έστειλε πρόταση γιά τιμητική διάκριση στόν συνταγματάρχη, έκφράζοντας τό θαυμασμό της.

Τελευταία, στίς συναντήσεις μας μέ τόν άείμνηστο στρατηγό Γκίκα Σόλωνα, πού ό σεβασμός καί ή άλλη λοεκτίμηση σφυρηλατήθηκε στίς μάχες, μιλούσαμε συχνά γιά τή δράση τής Μεραρχίας καί τόν ήρωϊκό θάνατο του συνταγματάρχου Φριζή Μ. καί διέκρινα τήν πικρία του γιά τή λειπή προβολή καί άξιοποίηση του άγώνα τής Μεραρχίας 'Ιππικού καί τή μεγάλη συμβολή της από 31)10)40, πού βρέθηκε στό Μέτσοβο στήν άπόκρουση των είσβολέων.

Σέ έρώτησή μου: Γιατί, στρατηγέ, δέν γράφετε σείς, σάν μόνος άρμόδιος; 'Ο σεμνός στρατιώτης μου άπάντησε ότι διστάζει νά γράψει γιά τή Μεραρχία 'Ιππικού, γιά τή δράση του».

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΙΣ ΣΕ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΣ ΠΟΥ ΕΣΩΣΑΝ ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ

Βαθύτατα συγκινητική και άπεριττη ήταν η τελετή που έγινε την Τρίτη 7 Νοεμβρίου 1978, στην κατοικία του Πρεσβευτού του Ισραήλ κ. Ν. Γιαϊς και στην οποία πέντε ακόμη Έλληνες έτιμήθησαν με ειδικό δίπλωμα και μετάλλιο του 'Ιδρύματος «Γιάντ Βασέμ» του Ισραήλ και με τον τίτλο του «Δικαίου μεταξύ των Έθνών» γιατί διέσωσαν Ισραηλίτες κατά τη διάρκεια της Ναζιστικής Κατοχής.

Οι τιμηθέντες είναι ο αοίδιμος Μητροπολίτης Ζακύνθου Χρυσόστομος, ο τότε Δήμαρχος Ζακύνθου κ. Λ. Καρρέρ, τό ζευγος Μ. Σκουλάτου (από την Αθήνα) και ο αποθανών Έμμ. Πετράκης (από τὰ Χανιά).

Στήν τελετή, εκτός από τούς τιμωμένους, παρέστησαν εκπρόσωποι της ελληνικής Ορθόδοξου Εκκλησίας, των έβραϊκών οργανώσεων, δημοσιογράφοι κ.ά.

Ο λόγος του Πρεσβευτού κ. Ν. Γιαϊς

«Η πραγματικά έμπνευσμένη ομιλία του Πρεσβευτού κ. Ν. Γιαϊς τελείωσε ως εξής:

«Η Ισραηλιτική Κοινότητα της Ελλάδος δέν αποτέλεσε εξαίρεση στην καταστροφή αυτή, γιατί από 80.000 Έβραίους που υπήρχαν, έκτοπίσθηκαν οι 62.000 από τούς Ναζί και δέν επέστρεψαν ποτέ. Άλλά οι 18.000 Έβραίοι που επέζησαν, σώθηκαν χάρις σέ ήρωες όπως ο Μητροπολίτης Χρυσόστομος, ο Λουκάς Καρρέρ, τὰ ζεύγη Έμμανουήλ Πετράκη και Μιχαήλ Σκουλάτου, δύο από τούς όποιους δέν είναι δυστυχώς μεταξύ μας σήμερα.

Εμείς ο λαός του Ισραήλ θά είμαστε γιά πάντα ευγνώμονες σ' αυτούς και στό ελληνικό Έθνος, του όποιου είναι τέκνα, γιά τή βοήθειά τους, στην πιο σκοτεινή περίοδο της ιστορίας μας. Τό γεγονός ότι καθένας από αυτούς προέρχεται από μιά διαφορετική γωνιά της Ελλάδος, από την Κρήτη, από τή Ζάκυνθο και από την Αθήνα, δείχνει ότι τὰ αίσθήματα ανθρωπίνης αλληλεγγύης πρὸς τούς καταδιωγμένους Έβραίους, δέν περιορίζονταν σέ μιά περιοχή αλλά ήταν διάχυτα σ' όλη την χώρα και εκάλυπταν όλα τὰ στρώματα του πληθυσμού, εργάτες, δημοσίους ύ-

Ο Δήμαρχος Ζακύνθου τής εποχής κ. Λ. Καρρέρ λαμβάνων τό τιμητικό δίπλωμα.

παλλήλους, διανοούμενους, και επίσης την ίδια την Ορθόδοξη Εκκλησία σαν πνευματικό ήγέτη της χώρας.

Τιμή και δόξα στό Έθνος που γαλουχεί τέτοια τέκνα!»

Ο χαιρετισμός του κ. Α. Κόβο

Έκ μέρους του Κ.Ι.Σ. ο αντιπρόεδρος κ. Α. Κόβο είπε τὰ εξής:

«Έκ μέρους του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου, που εκπροσωπεί τόν Έβραϊσμό της Ελλάδος, θάθελα νά εκφράσω τή μεγάλη μας χαρά γιά τή σημερινή συγκέντρωση, γιατί μās δίνεται ή εύκαιρία νά δείξουμε τή βαθειά ευγνωμοσύνη μας πρὸς τούς αδελφούς μας Χριστιανούς γιά τήν ανθρωπιά που έδειξαν, βοηθώντας, μέ κίνδυνο της ζωής τους, νά σωθούν οι καταδιωκόμενοι από τή μανία των ναζί Ισραηλίτες, κατά τή διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου.

Από τή σημερινή τελετή λείπουν μερικοί από τούς τιμώμενους, γιατί δυστυχώς δέν βρίσκονται πιά στή ζωή, αλλά ή ευγνωμοσύνη μας πρὸς αυτούς δέν έσβησε μέ τό θάνατό τους και πάντα θά τούς θυμόμαστε. Άς είναι αιώνια εύλογημένοι.

Τό Όλοκαύτωμα του τελευταίου παγκοσμίου πολέμου, που στοίχισε και τή ζωή 6.000.000 άθώων θυμάτων μεταξύ του έβραϊκού λαού, που έξοντώθηκαν μέ μανία από τούς βάρβαρους ναζί, μόνο και μόνο γιατί ήσαν Έβραίοι, ευχόμαστε και ελπίζουμε νά έχει δώσει ένα άξέχαστο μάθημα σέ όλους τούς λαούς της γής, ώστε να μή δει ποτέ ή ανθρωπότητα νά επαναλαμβάνεται μιά τέτοια ανθρωποθυσία και νά ζήσουν πιά οι άνθρωποι αδελφωμένοι, χωρίς πολέμους και καταδιώσεις γιά λόγους φυλετικούς, θρησκευτικούς, ρατσιστικούς».

Η προσφώνησης του κ. Στραβολέμου

Ο κ. Στραβολέμος, του όποιου ή σύζυγος είναι αδελφή του αείμνηστου Μητροπολίτου Ζακύνθου Κυ-

ροῦ Χρυσοστόμου, προσεφώνησε ὡς ἀκολουθῶν τὸν Πρέσβυ τοῦ Ἰσραήλ:

«Τό γενναῖο καί ἀκατάβλητο Ἔθνος σας, τό Θεοδημιούργητο Ἔθνος τοῦ Ἰσραήλ, τιμᾷ σήμερον Ἕλληνες ἀδελφοὺς μας πού τοῦ προσέφεραν ἐξαιρετες πράξεις ἀγάπης στίς δύσκολες καί τραγικές Κατοχικές στιγμές του.

Καί ἦσαν, πράγματι, δύσκολες καί τραγικές ἐκεῖνες οἱ στιγμές. Τόσο τραγικές, πού διήγειρον ὄλων τῶν λαῶν τίς συνειδήσεις καί τὰς περιέβαλλαν μέ συμπάθεια καί δέος, ἀκόμη δέ, καί μέ μάτια δακρυσμένα ἔστρεφαν ὅλοι τὰ βλέμματα κοντά στίς ἐκατόμβες τῶν ἀθῶων θυμάτων, πού μέ τό ἀποτρόπαιο ἔγκλημά τους θηριώδεις καί αἰμοσταγεῖς δολοφόνιοι ἐπεδίωξαν τὸν ἀφανίσουν τὸν περιούσιο λαὸ τοῦ Κυρίου, τό Ἰσραήλ.

Ἡ Ζάκυνθος, ἡ μικρὴ «τό δέμας», ἀλλὰ μεγάλῃ σέ αἰσθήματα ἀγάπης καί συμπόνοιας πρὸς συνανθρώπους, δέν ὑστέρησε καί δέν ἐδίσασε νὰ δώσῃ τό παρόν, στό μεγάλο προσκλητήριο τοῦ καθήκοντος. Καί ὅταν ὁ φοβερός μελανίας τῆς ἐξοντωτικῆς μανίας τῶν ὑπανθρώπων ἐπλησίασε καί τῇ Ζάκυνθο καί ἄρχισε νὰ ἀπειλῇ τίς ἀγαπητές, εἰς ὅλους μας, οἰκογένειες τῶν ἀγαθῶν Ἰσραηλιτῶν τῆς νήσου, ἡ τότε ἀλυσοδεμένη Ζάκυνθος ὥπλισε μέ ἡθικὴ δύναμι τό Μητροπολίτη της καί τό Δήμαρχό της καί ἐβροντοφώνησε, ὅχι δέν πρέπει νὰ ξεσπάσῃ ὁ μελανίας.

Καί οἱ δύο αὐτοὶ ἄνδρες, μέ κίνδυνο τῆς ζωῆς τους, ᾤρθωσαν τὸ ἀνάστημά τους καί ἠγωνίσθησαν καί ἐπάλασαν καί ἐνίκησαν.

Στίς δραματικές ἐκεῖνες ἡμέρες καί στιγμές εὐρισκόμην κοντά στό Μητροπολίτη. Γνωρίζω τό πόσον ὑπέφερε, τό πόσον ἐδοκιμάζετο, τό πόσον ἀγωνιοῦσε. Νύκτα καί ἡμέρα ἄπνοος. Τὰ διαβήματά του στό Γερμανὸ Φρούραρχο

Μπέρενς, ἔντονα, σταθερά καί ἐπίμονα. Ἡ γνώσις τῆς γερμανικῆς γλώσσης (ὅπως καί τῆς γαλλικῆς καί τῆς ἐβραϊκῆς) τὸν ἐνίσχυε στίς προσπάθειες πού κατέβαλλε. Ἀποφασιστικά, εἶχε προχωρήσει. Ἀντί γιὰ τὸν κατάλογο τῶν οἰκογενειῶν τῶν Ἰσραηλιτῶν πού ζητοῦσε ὁ Φρούραρχος, τοῦ ἔδωσε ὁ Μητροπολίτης, τό ὄνομα τό δικό του. Ἐγὼ προσφέρομαι, νὰ θυσιάσω γιὰ ἑκείνους. Θὰ τοὺς ἀκολουθήσω· θὰ ἐξοντωθῶ μαζί τους· εἶναι ποίμνιό μου· δέν θὰ τὸ ἀφήσω νὰ χαθῇ. Καί ὁ Ἱεράρχης μέ τό ὑψηλὸ φρόνημα εὐθύνης καί μέ τὴν ἀσφαλὲν καρδιά διαρκῶς παρακαλῶντας τὸ Θεὸ καί ἔχοντας τὸν Δήμαρχο συμπαραστάτη, σάν ἔφθασε ἡ ὕστατη στιγμή, δέν ἐδίσασε νὰ ὑψώσῃ τὴ φωνή του καί νὰ τὴν φθάσῃ μέχρι καί αὐτοῦ τοῦ Χίτλερ. Ἦταν φωνὴ ἀπογνώσεως καί ἰκεσίας, θάρρους καί ἐλπίδος, ζωῆς καί θανάτου.

Καί ἐγίνε τό θαῦμα. Τὸ εὐχάριστο ἀγγελμα, τό μοναδικὸ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἴσως δέ καί σ' ὅλη τὴν Εὐρώπῃ, ἦλθε ἀπὸ τό ἀρχηγεῖο τοῦ Ἀξονος. «Νὰ παραμείνουν οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ζακύνθου, ἐπὶ προσωπικῇ εὐθύνῃ τοῦ Μητροπολίτου καί τοῦ Δημάρχου». Καί ἐπανηγουρίσαμε, τότε, ὅλοι, τό ἀναστάσιμο ἐκεῖνο γεγονός. Καί οἱ Γερμανοί, καί αὐτοὶ ἐκστατικοί, περιέβαλλαν μέ συμπάθεια τοὺς Ἰσραηλίτας τῆς Ζακύνθου καί ἔφθαναν μέχρι τοῦ σημείου νὰ δέχωνται καθημερινῶς τὴν ἀδελφὴ τοῦ Μητροπολίτου, σύζυγόν μου, γνωρίζουσιν τὴν γερμανικὴ, στό στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο τους καί νὰ θεραπεύουν ἀπὸ διάφορες ἀσθένειες, Ἰσραηλιτοπαῖδα πού ἡ κ. Στραβολέμου, μέ χαρὰ της, τὰ συνώδευε.

Καί ἤδη, ἐντιμότητε Κε Πρέσβυ μέ δακρυσμένα τὰ μάτια ἀπὸ συγκίνησι, βλέποντας τὴ μορφή καί τὸ πνεῦμα τοῦ Ἱεράρχου, νὰ περιίπταται ὑπεράνω ἡμῶν καί νὰ σᾶς εὐλογῇ, ἀπευθύνω πρὸς τό ἀήτητο Ἔθνος τοῦ Ἰσραήλ, τῇ

Ὁ Πρέσβυς τοῦ Ἰσραήλ κ. Ν. Γιαῖς, ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Κ.Ι.Σ. κ. Ἀ. Κόβο, οἱ τιμώμενοι. Στὸ βάθος οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων καί τῆς Μονῆς Σινᾶ.

Μητροπολίτης Ζακύνθου Χρυσόστομος

Όπλισμένοι μόνο με πνευματική και ήθικη δύναμη, ο Μητροπολίτης Ζακύνθου Χρυσόστομος κατόρθωσε να ματαιώσει την έκτόπιση και θανατική καταδίκη που απέφασε ο είσβολος Ναζί για την 'Ισραηλιτική Κοινότητα της Ζακύνθου, που αριθμούσε τότε 275 ψυχές, άνδρες, γυναίκες και παιδιά. Φωτισμένος με τα υψηλά ιδανικά της Χριστιανικής Όρθοδοξης Έκκλησίας, ο Μητροπολίτης Ζακύνθου Χρυσόστομος έδωσε φυσική απόδειξη ότι ήταν έτοιμος να θυσιάσθει για να σώσει από την εξόντωση τους Έβραίους αδελφούς του, γιατί ήταν άνθρωπινα όντα και γιατί ήταν Έβραίοι. Είχε όρκησθει ότι αν η διαταγή έκτοπισης πραγματοποιείταν, θα ακολουθούσε τους Έβραίους και θα μοιραζόταν την τύχη τους.

Χάρis στην πράξη του αυτή και στη συνεργασία του με τον Δήμαρχο Ζακύνθου κ. Λουκά Καρρέρ, σώθηκε ολόκληρη η Έβραϊκή Κοινότητα της Ζακύνθου.

Λουκάς Καρρέρ, Ζάκυνθος

Ός Δήμαρχος Ζακύνθου κατά τη γερμανική Κατοχή, ο Λουκάς Καρρέρ σχεδίασε μαζί με το Μητροπολίτη Χρυσόστομο την επιχείρηση διασώσεως όλης της 'Ισραηλιτικής Κοινότητας της Ζακύνθου από την έκτοπιση και το θάνατο. Παρά την αφάνταστη πίεση που υφίστατο από τη Γκεστάπο για να παραδώσει πλήρη κατάλογο των Έβραίων, κατόρθωσε με διάφορα τεχνάσματα, να κερδίσει πολύτιμο χρόνο, ώστε να είδοποιήσει τους Έβραίους της Ζακύνθου για τις εγκληματικές προθέσεις των Ναζί, και να τους δώσει την ευκαιρία να καταφύγουν στα βουνά, εκτός της άκτινας του είσβολέως. Χάρis στη θαρραλέα του πράξη, σέ συνεργασία με το Μητροπολίτη Χρυσόστομο σώθηκε ολόκληρη η 'Ισραηλιτική Κοινότητα της Ζακύνθου με τα 275 μέλη της.

Σάν δημόσιος λειτουργός και σάν άνθρωπος, ο κ. Λουκάς Καρρέρ έδωσε έτσι ένα λαμπρό παράδειγμα άφοβησης και αγάπης προς τους συνανθρώπους και συμπολίτες του, χωρίς διάκριση φυλής ή θρησκείας.

Μιχαήλ Σκουλάτος, Μακρυγιάννη, Άθηναι

Ό κ. Μιχαήλ Σκουλάτος και η σύζυγός του πρόσφεραν καταφύγιο στόν κ. Αϊμίλιο Χαίμη, τη μητέρα του και την αδελφή του. Έκρυψαν τα 3 μέλη της οικογενείας Χαίμη, στό νοικιαμένο σπίτι τους στο Μακρυγιάννη επί 14 μήνες, και μοιράστηκαν μαζί τους τό λιγοστό τους φαγητό. Τη θαρραλέα αυτή πράξη έκτέλεσαν με τρόπο ανθρωπιστικό και φιλοκερδή, παρά τό νανάσιμο κίνδυνο πού αντιμετώπιζαν, άν τους ανακάλυπτε η Γκεστάπο. Άκόμα και μετά μία έρευνα αίφνιδιαστική της Γκεστάπο στό σπίτι τους, άρνήθηκαν να αφήσουν την οικογένεια Χαίμη να φύγει, λέγοντας «ή τύχη σας θά είναι και δική μας τύχη! Ό Θεός θά μς βοηθήσει». Τό ζεύγος Σκουλάτου πίστευε βαθειά στην άπελευθέρωση της Ελλάδας. Χάρis στη θαρραλέα πράξη τους τόσο αυτοί όσο και η οικογένεια Χαίμη έζησαν για να δούν την ήττα των Ναζί και την άπελευθέρωση της Ελλάδας.

Έμμανουήλ Πετράκης, Χανιά, Κρήτης

Ό Έμμανουήλ Πετράκης προσέφερε καταφύγιο στό σπίτι του στά Χανιά και στό Κολυμπάρι, στόν κ. Όωσήφ Κοέν, 'Ισραηλίτη από τα Χανιά, κατά τη διάρκεια της γερμανικής Κατοχής στην Κρήτη. Παρά τη θανατική ποινή πού περίμενε όποιον βοηθούσε 'Ισραηλίτες και τις βάρβαρες μεθόδους των Ναζί για να διατηρήσουν τις θέσεις τους στό στρατηγικό νησί της Κρήτης, ο Έμμανουήλ Πετράκης προσέφερε επανειλημμένα βοήθεια στόν κ. Όωσήφ Κοέν, προσφέροντάς του άσυλο και βοηθώντας τον να διαφεύγει κάθε φορά πού κινδύνευε να συλληφθεί από τους Ναζί, πολλαπλασιάζοντας έτσι τις πιθανότητες να ύποσσει τρομερή τιμωρία άν τόν ανακάλυπταν.

Χάρis στην εξαιρετικά θαρραλέα πράξη του Έμμανουήλ Πετράκη, ο Όωσήφ Κοέν κατόρθωσε να επιζήσει της καταστροφής, πού έπληξε την ολόκληρη σχεδόν της 'Ισραηλιτικής Κοινότητας της Κρήτης στά χέρια των βαρβάρων Ναζί και να γνωρίσει την έλευθερία και την αξιοπρέπεια στό 'Ισραήλ, όπου ζει σήμερα με την οικογένειά του.

Διοίκηση του 'Ιδρύματος «Γιάντ Βασέμ» και ύμς προσωπικώς, τό μεγάλο Εύχαριστώ μας, για την προσγενομένη στόν άείμνηστο αδελφό μας, τιμητική διάκρισί σας. Την δεχόμεθα με εύγνωμοσύνη. Καί πιστεύσατε ότι η διάκρισις αυτή, ιδιαίτερα τιμή τό εξαίρετο Έθνος σας, τό όποιο, γνωρίζει να άμείβη, όπως γνωρίζει και να θυσιάζεται, για τα πανανθρώπινα ιδανικά, της έλευθερίας και του δικαίου».

Σχόλια του Τύπου

Η τελετή της άπονομής των διπλωμάτων έδωσε την ευκαιρία να άσχοληθώ με τό θέμα και ο Τύπος.

Έτσι η «Καθημερινή» (8/11) έγραψε με τίτλον «Όσο ύπάρχουν άνθρωποι»: «Τόν κατάλογο των Έβραίων του νησιού είχε ζητήσει από τό Δήμαρχο Ζακύνθου ο Γερμανός προύργος. Κι εκείνος, με γνήσια επαναστατική διπλωματία του χάρισε ένα παλιό χρυσό δαχτυλίδι - έθιμο παλιάς φιλοξενίας - και του είπε πως οι Έβραίοι είναι γραμμένοι στό Δημοτολόγιό του σάν όλους τους άλλους δημότες. Καί πως δέν είναι σέ θέση να του δώσει τέτοιο χαρτί. Την έπο-

μένη, στό πλευρό του Δημάρχου βρέθηκε κι ο Μητροπολίτης Χρυσόστομος. Μαζί πήγαν στό Γερμανό. Καί μαζί του παρέδωσαν πράγματι ένα έγγραφο. Όταν όμως άνοιξε, είδε πως ήταν γραμμένα μέσα μόνο δύο ονόματα. Τα δικα τους...»

Στην ίδια έφημερίδα (9/11) αναφέρεται: «Σέ πολλά μέρη της Ελλάδας, όπως και σέ πολλά της Ευρώπης, οι Έβραίοι ζούσαν σέ δικές τους συνοικίες, πού τις περισσότερες φορές σημειώνονταν με σαφή όρια. Στη Ζάκυνθο, έδω και διακόσια χρόνια, τέτοια «όρια» δέν είχαν πάψει να ύπάρχουν. Όπως και κάθε είδους διάκριση. Άποφασιστικό ρόλο στη δημιουργία αυτού του σεβασμού στά ανθρώπινα δικαιώματα έπαιξε όχι μόνο η παράδοση φιλελευθερισμού των Έπανήσων, αλλά και ένα νεανικό γλέντι του ποιητού Ούγγου Φώσκολου πού, μαζί με άλλους Ζακυνθινούς νέους, πήγε ένα βράδυ και κατέστρεψε τα χαρακτηριστικά όρόσημα της συνοικίας των Έβραίων. Από τότε, η επιθυμία του να μην ύπάρχουν διακρίσεις θρησκευτικές, αποτέλεσε για τους συντοπίτες του άγραφο νόμο».

34ον Πληροφοριακόν Δελτίον δημοσιευμάτων τοῦ Τύπου

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΣ ΓΑΛΛΟΥ ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΗ ΠΡΟΚΑΛΕΙ ΣΑΛΟΝ

Ἀντίδρασις τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως

— «Στό Ἄουσβιτς, μόνο ψεῖρες θανατώθηκαν σέ θαλάμους ἀερίων». Μ' αὐτό τόν τίτλο, τὸ γαλλικὸ περιοδικὸ «Λ' Ἐξπρές» δημοσίευσε μιά συνέντευξη ποὺ προκάλεσε σάλο καὶ ἀναταραχὴ σ' ὅλοκληρὴ τὴ Γαλλία. Οἱ ἀντιδράσεις προήλθαν ἀπ' ὅλες τὶς πλευρὲς — λαὸς, κυβέρνησις καὶ δικαιοσύνη. Ἡ συνέντευξις ἦταν τοῦ Λουὶ Νταρκιέ ντέ Πελλεπούα, ἀρμοστή τῆς κυβερνήσεως τοῦ Βισὺ γιὰ ἐβραϊκὰς ὑποθέσεις.

Ὁ Νταρκιέ, ποὺ ζεῖ ἐδῶ καὶ 34 χρόνια στὴ Μαδρίτη, ἐστελεῖ στὰ χιτλερικά στρατόπεδα συγκεντρώσεως πάνω ἀπὸ 75.000 Γαλλοεβραίους. Ἦταν τόσο ἀντισημίτης, ποὺ ἀκόμη καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς Γκεστάπο ἐγράφαν στὶς ἀναφορὰς τοὺς πῶς ἦταν «ὑπὲρ τὸ δέον ἐνθουσιώδης» στὸ ἔργο τῆς διώξεως τῶν Ἰσραηλινῶν.

Μετά τὴν ἀπελευθέρωσις ὁ Νταρκιέ καταδικάστηκε σέ θάνατο, τὸ 1948, ἀλλὰ τότε βρισκόταν ἤδη στὴν Ἰσπανία, ὅπου πέρασε μιά ἡρεμὴ ζωὴ: ἦταν γνωστὴ φυσιογνωμία στὸν κύκλο τῶν ἀνθρώπων ποὺ προσκαλοῦντο στὰ κοκταίηλ πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν κύκλων τῆς Μαδρίτης.

Στὴ συνέντευξις — βόμβα, ποὺ δημοσίευσε τὸ «Λ' Ἐξπρές» ὁ Νταρκιέ ἰσχυρίστηκε πῶς τὸ θέμα τοῦ θανάτου τῶν 6 ἑκατομμυρίων Ἑβραίων στοὺς θαλάμους ἀερίων, εἶναι μιά ἐβραϊκὴ ἐφεύρεσις καὶ ὅτι τὰ «θύματα τοῦ Ἄουσβιτς ἦταν μόνο ψεῖρες». Προσποιεῖτο, ἀκόμη, ὁ φιλοναζιστὴς Γάλλος, πῶς πιστεύει ὅτι οἱ χιλιάδες τῶν Ἑβραίων ποὺ ἐκότισε — ἀνάμεσά τοὺς καὶ 6.000 παιδιὰ ποὺ θανατώθηκαν ἀμέσως μετὰ τὴν ἀφίξή τοὺς στὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως — προορίζονταν νὰ ζήσουν μιά νέα ζωὴ, σέ μιά πατρίδα γιὰ τοὺς Ἑβραίους, στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπῃ. Ἀρνήθηκε ἀκόμη νὰ κοιτάξει τὶς φωτογραφίες τῶν σωρῶν τῶν θυμάτων τῶν θαλάμων ἀερίων, λέγοντας πῶς πρόκειται γιὰ ψεύτικες φωτογραφίες (μοντάζ) «ἐβραϊκῆς ἐμπνεύσεως».

Ἡ ἀντίδρασις καὶ ἡ κατακραυγὴ στὴ Γαλλία ἦταν ἄμεση. Ἦδη, ὁ πρόεδρος Ζισκάρ ντ' Ἑσταίν καὶ ὁ πρωθυπουργὸς Ραιμόν Μπάρ εἶχαν κάνει σχετικὰς προειδοποιήσεις γιὰ τὴ στάση ποὺ ὀφείλει νὰ τηρεῖ ὁ Τύπος καὶ ἡ Τηλεόρασις στὸ ναζιστικὸ παρελθόν. Ἡ πιὸ ἐντονὴ ἀντίδρασις προήλθε ἀπὸ τὴν ὑπουργὸ Ὑγείας Σιμόν Βέϊν — καὶ δικαίως. Ἡ Βέϊν ἐκτοπίσθηκε ἀπὸ Ἄουσβιτς, σέ ἡλικία 14 ἐτῶν, μετὰ τὴν οἰκογένειά της. Ὅπως γράφει ἡ λονδρέζικη ἐφημερίδα «Ὁμπσέρβερ» ἡ Γαλλίδα ὑπουργὸς δήλωσε πῶς «εἶναι ἡ πρώτη φορά ποὺ κάποιος τολμάει νὰ τραβήξει τὸ σκοινὶ τόσο πολὺ, δημόσια». Στὴν Ἑθνοσυνέλευσις, μέλη ὅλων τῶν πολιτικῶν κομμάτων ἔκαναν ἐκκλήσις γιὰ μιά προσπάθεια ἐκδόσεως τοῦ Νταρκιέ. Φωτογραφίες τῶν πυλῶν τοῦ Ἄουσβιτς, τῶν φυλακισμένων καὶ τῶν πτωμάτων, δημοσιεύθηκαν στὶς ἐφημερίδες καὶ προβλήθηκαν ἀπὸ τὴν τηλεόρασις. Ὅργανά της ἀκούστηκαν γιὰ τὴν ἀπόφασις τῆς γαλλικῆς τηλεοράσεως νὰ μὴν ἀγοράσει τὴν ἀ-

μερικανικὴ τηλεοπτικὴ σειρὰ «Ὁλοκαύτωμα», ποὺ πραγματεύεται τὸ θέμα τῆς σφαγῆς τῶν Ἑβραίων στὰ χιτλερικά στρατόπεδα καὶ τοὺς θαλάμους ἀερίων. Ἡ τηλεόρασις ἰσχυρίστηκε πῶς ἡ σειρὰ εἶναι πολὺ ἀκριβὴ καὶ ἤδη, μετὰ πρωτοβουλία ἐνὸς καλλιτέχνη, ἀνοίχθηκε εἰδικὸς τραπέζι-κὸς λογαριασμὸς ὥστε νὰ δοθεῖ ἡ δυνατότητα ἀγορᾶς τῆς τηλεοπτικῆς σειρᾶς μετὰ τὰ χρήματα ποὺ θὰ συγκεντρωθοῦν ἀπὸ προσφορὰς τοῦ κοινοῦ.

Ὁ εἰσαγγελέας, μετ' ἐντολὴ τοῦ ὑπουργείου Δικαιοσύνης, ἀνοίξε νέο φάκελλο ἐναντίον τοῦ Νταρκιέ, μετὰ τὴν κατηγορίαν τῆς «ὑπερασπίσεως τῶν ἐγκλημάτων πολέμου καὶ ἀναμοχλεύσεως τοῦ φυλετικοῦ μίσους», ἀλλὰ ἡ ὑπόθεσις δὲν ἔχει πιθανότητες ἐπιτυχίας, γιὰτὶ, ὅπως τὸ ἴδιο τὸ γαλλικὸ ὑπουργεῖο Δικαιοσύνης γνωρίζει, ἡ προθεσμία γιὰ ἐκδόσιν τοῦ Νταρκιέ ἐξέπνευσε πρὶν ἀπὸ δέκα χρόνια καὶ ἔτσι κι ἄλλιως ἡ Ἰσπανία ποτὲ δὲν ἐξέδωσε στὴ Γαλλία ἄτομα ποὺ κατηγοροῦνται γιὰ πολιτικὰ δικάκηματα.

Σὲ ἄρθρο τῆς δημοτικῆς ἐφημερίδας «Σάντιν Τάιμς», γράφτηκε πῶς οἱ γαλλικὲς Ἀρχὲς σκέφτηκαν ν' ἀσκήσουν διώξιν ἐναντίον τοῦ γαλλικοῦ περιοδικοῦ τὸ ὁποῖο, ὡστόσο, σέ κύριο ἄρθρο του, ὑπερασπίστηκε τὴ δημοσίευσιν τῆς συνεντεύξεως. Στὸ ἄρθρο ἀναφέρεται πῶς στόχος τῆς δημοσιεύσεως ἦταν ἡ προειδοποίησις τοῦ κόσμου γιὰ τοὺς «μόνιμους κινδύνους» τοῦ ρατσισμοῦ. «Ἀποτελεῖ γνωστὴ πολιτικὴ διαστρεβλώσεως τὸ νὰ πιστεύει κανεὶς πῶς τὸ ἄτομο ποὺ φέρει στὴ δημοσιότητα ἓνα γεγονός εἶναι καὶ ὑπεύθυνο γι' αὐτό», ἔλεγε τὸ κύριο ἄρθρο τοῦ «Λ' Ἐξπρές».

Εἶναι γεγονός, ὡστόσο, ὅτι ριψοκινδυνεύοντας τὴ δυσφωρία τοῦ ἀντιναζιστικοῦ κοινοῦ, τὸ περιοδικὸ ἤξερε πῶς εἶχε καὶ τὴν ὑποστήριξιν ἐξεχόντων προσωπικοτήτων. Κι ἀκόμη, ἡ «ὑπόθεσις Νταρκιέ», ρίχνει φῶς στὰ ἐπίμαχα θέματα τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς. Ὁ πρόεδρος Ζισκάρ ντ' Ἑσταίν, πιέζεται ἤδη ἀπὸ συντηρητικοὺς κύκλους νὰ ἐπιτρέψει νὰ δοθεῖ μιά τιμητικὴ θέσις στὸ γαλλικὸ στρατιωτικὸ κοιμητήριον σὸ Ντουουόν, στὸν στρατηγὸ Πεταίν, τὸν ἐπικεφαλὴ τῶν συνεργατῶν τῶν ναζί στὴν κυβέρνησις τοῦ Βισὺ. Μερικοὶ Γάλλοι εἶναι διατεθειμένοι νὰ συγχωρήσουν στὸν στρατηγὸ τὸ γεγονός ὅτι ἀγνόησε τὶς σφαγὰς τῶν Ἑβραίων, ποὺ ἔκαναν οἱ δικοὶ τοῦ ἀξιωματοῦ καὶ νὰ τοὺς ἐπιτρέψουν νὰ ἀπολαύσι μιά ταφὴ μετὰ δαπάνης τοῦ δημοσίου, σέ ἀναγνώριση τῶν ὑπηρεσιῶν του σὰν διοικητὴ τῶν γαλλικῶν δυνάμεων στὸ Βερντέν, κατὰ τὴ διάρκειαν τοῦ Ἀ' Παγκοσμίου Πολέμου. Ἀλλὰ ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Νταρκιέ, ὅτι ὁ Πεταίν προσωπικὰ τὸν διόρισε ἀρμοστή γιὰ τὶς ἐβραϊκὰς ὑποθέσεις, φαίνεται ὅτι, πρὸς τὸ παρόν τουλάχιστον, ἀποκλείει κάθε κίνησις ἀποκαταστάσεως τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ.

Ὁ Νταρκιέ, ποὺ ζεῖ σέ μιά πολυτελὴ ἐξοχικὴ κατοικία στὴν Ἰσπανία, εἶναι σήμερα 80 χρόνων καὶ πάσχει ἀπὸ ἀρτηριοσκλήρωσις.

‘Ο Τύπος ήσυχολήθη μέ τό δίλημμα τής Κυβερνήσεως τής Δ. Γερμανίας γιά τήν παύσι τής διώξεως τών Ναζιστών.

Συγκεκριμένα, ὅπως γράφει ὁ κ. ‘Α. Κουλόπουλος, στήν «‘Ακρόπολι» (12/11) «Οἱ ἐγκληματίες τοῦ ναζισμού, πού ἔχουν καταφέρει μέχρι τώρα νά ξεφύγουν τήν τιμπίδα τής Δικαιοσύνης, περνοῦν στιγμές ἀγωνίας. Σέ ἕνα περίπου χρόνο, στίς 31 Δεκεμβρίου 1979, λήγει ἡ προθεσμία τής παραγραφῆς τών πράξεών τους. Καί ἄν, μέχρι τότε, δέν συμβῇ τίποτε γιά τήν παράτασι ἡ τήν κατάργησι τής παραγραφῆς, θά μπορούν νά βγοῦν στήν ἐπιφάνεια καί νά κυκλοφοροῦν ἀνενόχλητοι στήν κοινωνία σάν ἐντιμοί πολῖτες.

Μερικοί μάλιστα ἀπό αὐτούς δέν ἀποκλείεται καί νά καυχῶνται γιά τά ἀποτρόπαια ἔργα τους προκαλώντας τό κοινό αἶσθημα καί προπάντων τά θύματά τους, μέ τή βεβαιότητα ὅτι δέν πρόκειται νά λογοδοτήσουν γιά τά ὅσα ἔκαναν τήν ἐποχή τής ἰσχύος τους.

Τό θέμα τής παραγραφῆς τών ναζιστικῶν ἐγκλημάτων δέν περιορίζεται μόνο στόν στενά νομικό χωρο, ἀλλά ἔχει καί τεράστιες ἠθικές καί πολιτικές προεκτάσεις καί διχάζει τόν πολιτικό κόσμο τής Γερμανίας. ‘Ανάμεσα στά κόμματα ἐπικρατεῖ διαφωνία γιά τήν τακτική πού πρέπει νά ἀκολουθήσῃ ἡ Γερμανία ἀπέναντι στά τελευταῖα κατάλοιπα τοῦ ναζισμού. ‘Από τή μιά μεριά διατυπώνεται ἡ γνώμη ὅτι θά πρέπει νά τεθῇ μιά γιά πάντα τέρμα στήν ἀβεβαιότητα αὕτη, μέ ἕναν νόμο πού θά καταργῇ ὀριστικά τήν παραγραφῇ καί μάλιστα γιά ὅλες τίς περιπτώσεις φόνων, ἀνεξάρτητα ἄν εἶναι οἱ δραστές παλαιοναζίστες, τρομοκράτες ἢ κοινοί ἐγκληματίες.

Σχετικά στή Ν. ‘Υόρκη οἱ ‘Εβραῖοι πραγματοποιήσαν διαδηλώσεις κί’ ἄλλες ἐκδηλώσεις διαμαρτυρίας, μέ τήν εὐκαιρία τής 40ῆς ἐπετείου τής πρώτης γενικῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον τών ἐβραϊκῶν Συναγωγῶν καί τών ἐβραϊκῶν ἐπιχειρήσεων σέ ὁλόκληρη τή ναζιστική Γερμανία.

1. ΠΕΡΙ ΕΒΡΑΙΩΝ

«**Ελεῦθερος Κόσμος**»: Σέ ἀνάγνωσμα γιά τό τέλος καί τό θάνατο τοῦ Κρουστσεφ ἀναφέρει πόσο πολύ τόν πείραζε ὅταν τοῦ ἔλεγον ὅτι παλιά ἦταν ἀντισημίτης καί πόσο σέ κάθε συζήτησί του προσπαθοῦσε νά ἀποδείξῃ τό ἀντίθετο (7/11).

«**Προοδευτική Εὐβοία**» (Χαλκίς) Σέ σχόλια γιά τήν ἐπέτειο τής 28ης ‘Οκτωβρίου γράφει, μεταξύ ἄλλων: ‘Αποδείχτηκε ὅτι ὁ πρῶτος νεκρός ἀξιωματικός στόν μεγάλο ἐκεῖνο πόλεμο ἦταν ὁ Μορδοχαῖ Φριζής, ‘Ισραηλίτης γεννημένος στή Χαλκίδα. ‘Ανδρας γενναῖος, πολύ ἀγαπημένος στήν πόλη μας — ἀπό τοὺς ἀνυπόταχτους πού παρακούσανε στίς διαταγές — πανικό τής δικτατορίας» (2/11)

«**‘Ακρόπολις**»: «Αἰχμάλωτος» ἐπὶ 12 χρόνια στίς ρωσικές φυλακές, στρατόπεδα καί ψυχιατεῖα ὁ Βλ. Μπουκόβσκι δημοσιεύει τήν αὐτοβιογραφία του, μέ τίτλο «‘Ηρθα ἀπό τήν Κόλαση». Μεταξύ τών ἄλλων ἀναφέρει ἡ ἐφημερίδα: «Ξαναγυρίζουμε στήν αὐλή ἐνός σχολείου τήν ἐποχή πού ‘Εβραῖοι γιατροί κατηγοροῦνται — τό 1952 — ὅτι θέλησαν νά δηλητηριάσουν τόν Στάλιν. ‘Ο Μπουκόβσκι μᾶς ἀφηγεῖται πῶς, μέ τήν συνοχή ἀδιαφορία τών διδασκόντων, οἱ μαθητές ξυλοκοποῦσαν, σέ κάθε διάλειμμα, τό μικρό ‘Εβραῖο συμμαθητή τους.

«‘Εγώ, δέν τόν κτύπησα», λέει ὁ Μπουκόβσκι.

‘Αρχίζει νά ἀναρωτιέται:

«Γιατί ὅμως δέν προσπάθησα νά σταματήσω τό ξύλο;»

‘Ερώτησι συγκλονιστική ὅπως καί ἡ ἀργή ἀλλά ἀκατανίκητη ἐμφάνισι τής συνειδήσεως σ’ ἕναν ἄνθρωπο (12/11).

«**Βῆμα**»: Σέ ἄρθρο γιά τό ρόλο τής μετεωρολογίας στήν ἀνθρώπινη ζωή καταλήγει ὅτι «Πρὶν ἀπό 2.000 χρόνια, τό Ταλμούδ, τό ἱερό βιβλίο τών ‘Εβραίων, ἔλεγε: «Δέ θά βγάξεις ποτέ θανατική καταδίκη ὅταν φυσάει ἀέρας ἀπ’ τήν ἔρημο». Σήμερα ξέρομε ὅτι ἡ ταλμουδική σοφία εἶχε δαισθανθεῖ ἕναν ἐπιστημονικό νόμο: ὁ ἀέρας ἀπ’ τήν ἔρημο εἶναι φορτισμένος μέ θετικά ἰόντα» (28/10)

«**Πολιτικά Θέματα**»: Μέ τίτλο «Οἱ λαοί δέν πρέπει νά λησμονοῦν...» σέ ἄρθρο του γιά τά 40 χρόνια ἀπό τήν χιτλερική ἐκστρατεία γιά τήν ἐξόντωσι τών ‘Εβραίων γράφει ὅτι «Χιλιάδες ἀπ’ αὐτοὺς ζοῦσαν στή Θεσσαλονίκη. ‘Αλλ’ ἡ μακεδονική πολιτεία τώρα καί 40 χρόνια δέν βρῆκε μιά πλατεία γιά νά τιμῇσει μ’ ἕνα μνημεῖο τήν θυσία τους. ‘Η Θεσσαλονίκη στήν ὁποία τόσα πολλά πρόσφεραν οἱ ‘Εβραῖοι» (18/11). Τό ἴδιο ἄρθρο σέ «Θεσσαλία» (Βόλου) (21/11), «‘Ημερησία» (23/11)

«**Ελληνικός Βορρᾶς**»: Γιά τόν φιλογερμανισμό τοῦ Πάπα Πίου τοῦ 12ου πολλά ἔχουν γραφῇ. Στό ἡμερολόγιο τοῦ Πάπα ‘Ιωάννου 23ου σημειώνεται τό δίλημμα τοῦ Πάπα Πίου τοῦ 12ου, ὅταν τοῦ ζητήθηκε νά ὑψώσῃ τήν φωνή του ἐναντίον τῶν διωγμῶν τών ‘Εβραίων ἀπό τοὺς Ναζί. ‘Ο ‘Ιωάννης ὁ 23ος, ‘Αρχιεπίσκοπος Ρονκάλλι τότε, ἀνέλαβε τό 1943 νά παραδώσῃ στόν Πάπα Πίο ἕνα σχετικό αἶτημα τοῦ ἀρχιεπισκόπου.

Δρος Χέτσok. 'Ατυχώς όμως ο Πάπας απάντησε ότι δεν μπορούσε να επέμβει ή έστω και να δεχθί τον Δρα Χέτσok στή Ρώμη. 'Ο 'Αρχιεπίσκοπος Ρονκάλλι συνάντησε τότε τον Δρα Χέτσok κρυφά στο Κάιρο.

Παράλληλα έστειλε αυτοπροσώπως έπιστολές προς ήγέτες τής Ρωμαιοκαθολικής 'Εκκλησίας γιά νά τούς παρακαλέση νά κρύψουν τούς 'Εβραίους σέ μοναστήρια ή σέ γνωστά τους σπίτια. Χάρις σ' αυτόν σώθηκαν πράγματι χιλιάδες 'Εβραίοι (17/11).

«'Ακρόπολις»: Μιλώντας γιά τίς φρικιαστικές φυσιογνωμίες πού παρήγαγε ή ανθρωπότητα, ο κ. Π. Παπαδούκας στο «Χρονικό τής 'Ημέρας» αναφέρει: «Στήν ίδια κατηγορία θά κατατάξουμε καί τον Χίτλερ. Οι φοῦρνοι του αποτέφρωναν πέντε έκατομμύρια ανθρώπους - 'Ισραηλίτες - τό πιό ανατριχιαστικό κακούργημα στήν ιστορία του «πολιτισμένου» κόσμου» (23/11)

«'Εστία»: Σέ άρθρο μέ τίτλο «'Ο «ρατσισμός» άνθει είς Σοβιετίαν» αναφέρει, μεταξύ των άλλων:

«Αί διώξεις κατά των 'Εβραίων οι όποιοι εύρίσκονται επί κεφαλής των ομάδων των αντίφρονούντων, είναι γνωστά έκ των πολυαριθμων δικών των. Παρ' όλα ταῦτα, έν συγκρίσει προς τήν έποχήν του Στάλιν, αί διώξεις του Κρεμλίνου κατά των μειονοτήτων έχουν μειωθί σημαντικώς κατά τήν τελευταίαν 14ετίαν, άφ' ότου, δηλαδή άνήλθεν είς τήν άρχήν ο Λεονίδ Μπρέζνιεφ. 'Η τάσις αυτή είναι αποτέλεσμα των στενών σχέσεων τās όποιās έχει συνάψει τό Κρεμλίνον μέ τās χώρας του Τρίτου Κόσμου, αί όποίαι, τήν έποχήν του Στάλιν, ήσαν Δυτικά άποικία. Πέραν τούτου, ή διάδοσις τής μορφώσεως έχει μειώσει τήν καχυποψίαν των Ρώσων κατά των ξένων, ήδη δέ, έντός τής χώρας, αί έπαφαί μεταξύ των Ρώσων, οι όποιοι άπαρτίζουν τό ήμισυ σχεδόν του πληθυσμου των 260 έκατ. κατοίκων τής χώρας καί των 37 έκατομ. 'Ασιατών, οι όποιοι αποτελούν τήν μεγαλυτέραν έθνικήν μειονότητα, καθίστανται όλονέν στενώτεροι». (24/11)

2. ΠΕΡΙ ΙΣΡΑΗΛ

«Πανευβοϊκόν Βήμα»: Δημοσιεύονται σέ σειρά άρθρων, ταξιδιωτικές έντυπώσεις μέ τίτλο «Τό 'Ισραήλ σή-μερα» του Διευθυντού τής έφημερίδος κ. 'Ιω. Παπαγρηγορίου ('Από 28/9).

«Βήμα»: «Θά άνθίσει ή οικονομία του 'Ισραήλ μέ τήν ειρήνη: Βιομηχανία, τουρισμός θά γνωρίσουν μεγάλη ανάπτυξη καί οι έμπορικές σχέσεις μέ τήν 'Αφρική θά δώσουν νέα ώθηση στήν ήδη άνεπτυγμένη χώρα του Μωυσή» (4/11).

«'Απογευματινή»: Σέ άρθρο του ο κ. Σ. Γρηγοριάδης γιά τίς συμφωνίες μεταξύ 'Ισραήλ καί Αιγύπτου, γρά-φει, μεταξύ άλλων:

ΚΑΙ ΤΩΡΑ ή έρώτηση: 'Η ειρήνευση μερική ή όλική τής Μέσης 'Ανατολής μήπως θά επιδράσει κατά τον ίδιο τρόπο καί στήν περιοχή Αιγαίου καί Κύπρου;

Κατ' άρχήν τό κλίμα τής ειρήνης είναι μεταδοτικό, όπως καί τό κλίμα του πολέμου. 'Εξάλλου υπάρχει καί έδώ κάποιον στοιχείον κοινό μέ τή Μέση 'Ανατολή:

“Όπως εκεί κάτω τό 'Ισραήλ κέρδισε τή μάχη τής ύπαρξής του, έτσι καί έδώ ή 'Ελλάδα ξεέφυγε τήν κρίσι-μη φάση πού ύστερούσε άποφασιστικά σέ όπλα από τήν Τουρκία (1965 — 1975) χωρίς νά ύποστεί κατα-στροφή.

Τώρα είναι άδύνατο πιά νά ήττηθεί τό 'Ισραήλ, όπως είναι άδύνατο νά ήττηθεί πιά καί ή 'Ελλάδα.

‘Υπάρχει καί άλλο στοιχείον κοινό:

Στή Μέση 'Ανατολή έχει δημιουργηθεί άδιέξοδος έφ' όσον είναι άκατάλυτο τό 'Ισραήλ. Γιατί όπως είπαμε διαιωνίζεται αυτή ή κατάσταση «ούτε πόλεμος ούτε ειρήνη» πού φθείρει καί τίς δυό πλευρές χωρίς καμιά ένδειξη γιά λύση. Στά 30% του έθνικού προϊόντος έφθασαν τό 1977 οι πολεμικές δαπάνες Αιγύπτου καί 'Ισραήλ (παγκόσμιο ρεκόρ).

Στό Αίγαίο τά πράγματα δέν έχουν φθάσει ως εκεί (οι πολεμικές δαπάνες 'Ελλάδας καί Τουρκίας κυμαί-νονται γύρω στά 6,5% του έθνικού προϊόντος) άλλ' όπωςόποτε ο καθένας διερωτάται γιατί νά μή συμφω-νήσουν οι δυό χώρες νά διατηρήσουν τό σημερινό συσχετισμό δυνάμεων προς τά κάτω παρά προς τά πά-νω.

“Όπως καί νά είναι, στό Αίγαίο δέν υπάρχει ακόμη τόσο ίσχυρή πίεση των πραγμάτων γιά ειρήνευση, όσο υπάρχει στή Μέση 'Ανατολή. 'Αλλά έφ' όσον δέν διαγράφεται ή δυνατότης νά επιβάλει τή λύση της ή μία πλευρά σέ βάρος τής άλλης δημιουργείται καί έδώ ένα είδος άδιεξόδου. Καί ή λογική — πού άργά αλλά σταθερά πρυτανεύει κάποτε στους λαούς — ύποδεικνύει τήν ανάγκη μιās συμφωνίας, πού θά εύνοείται από τό παράδειγμα τής Μέσης 'Ανατολής» (4/11)

‘Ημέρα (Πατρών): 'Ισραηλινός λιμενολόγος ανέλαβε τή μελέτη αξιοποιήσεως του λιμένος των Πατρών (19/11).

«'Εξπρές»: Τό 500 ταξίδι του γερμανικού έρευνητικού σκάφους «Μετεόρ», θά μπορούσε νά όνομαστεί «ταξίδι τής Ειρήνης», γιατί, όπως ανακοινώθηκε, στίς έρευνητικές εργασίες αναφορικά μέ τή μέτρηση του βυθού τής Μεσογείου, παίρνουν μέρος μαζί μέ άλλους έπιστήμονες καί εκπρόσωποι δύο μέχρι σήμερα έ-χθρικών χωρών: του 'Ισραήλ καί τής Αιγύπτου. (29/11/

Η ΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ

Μία απάντησις του Κ.Ι.Σ.

Στήν «Καθημερινή» (28.10.1978) έδημοσιεύθη η παρακάτω έπιστολή του κ. Λ. Νικολοπούλου (άπό τό Λονδίνο):

«Άναφέρομαι είς τήν έπιστολήν του τ. ύφυπουργού Έξωτερικών κ. Κων/νου Τρικούπη τής 22 τ. μηνός.

Πολύ σωστά ό έπιστολογράφος σας καταλήγει ότι «είναι έθνική έπιταγή όπως, παρά τās άντιζοότητας και τās περιορισμένες δυνατότητας, τό θέμα των Έλλήνων έπιστημόνων έξωτερικού διατηρηθεί είς τό προσκήνιον».

Θά μου έπιτρέψει ό κ. Τρικούπης όπως τόν συμπληρώσω σέ όρισμένα σημεία. Κατ' άρχήν, ή μεγαλύτερα δυσκολία μετακινήσεως όρισμένων Έλλήνων έπιστημόνων του έξωτερικού πρός τή Μητροπολιτική Έλλάδα είναι ή διαφορά ψυχολογίας και φιλοσοφικής προδιαθέσεως μεταξύ των έπιστημόνων αυτών και των άντιστοίχων συναδέλφων των τής Έλλάδος.

Έχρημάτισα Έπίτιμος Γραμματέύς τής Έταιρίας Έλλήνων Έπιστημόνων Μ. Βρετανίας και είχα τήν εύκαιρία νά ύποδεχθώ πολλούς έξ Έλλάδος έπιστήμονας, οι όποιοι έζητήσαν τήν συνδρομήν μας. Μοιραία έκανα συγκρίσεις. Η πείρα μέ δίδαξε ότι ή μεγαλύτερα διαφορά μεταξύ των δύο κατηγοριών, έπιστημόνων, έξωτερικού και αυτών τής Έλλάδος, είναι τούτη: ότι οι πρώτοι έχουν ως σκοπό τήν θεραπείαν τής έπιστήμης των, και αυτό είναι πού τούς ένώνει μέ τούς ξένους συναδέλφους των. Άντίθετα οι έπιστήμονες τής Έλλάδος άγωνίζονται γιά τήν καριέρα τους. Καί αυτό τούς χωρίζει άπό τούς συναδέλφους των του έξωτερικού.

Και οι Έλληνες έπιστήμονες του έξωτερικού άσφαλώς προσπαθούν νά βελτιώσουν τήν επαγγελματικήν των εξέλιξιν. Άλλά αυτό γίνεται μέ κάποια άνεσιν. Τό αντίστοιχο στήν Έλλάδα γίνεται μέ κάποιο μικρό ή μεγάλο άγχος και μοιραία έπιδρά άρνητικά στήν θεραπεία τής καθόλου έπιστήμης και τής Ικανοποιήσεως πού φέρει ή έπιτυχία (FULFILLMENT). Άπό αύτήν τήν βασικήν διαφοράν πηγάζει ό φόβος και ό δισταγμός των Έλλήνων έπιστημόνων του έξωτερικού νά μετακινήσούν πρός τήν Έλλάδα.

Υπάρχουν όμως και άλλα αίτια, τά όποια έν συντομία ήμπορεί νά τά κατατάξουμε στό παράπονο των Έλλήνων του έξωτερικού ότι δέν ύπάρχει ύπουργείον του Άποδήμου Έλληνισμού, όπως έμείς οι παλαίμαχοι ξενητεμένοι όνειρευτήκαμε και τό είσηγήθημεν.

Περίπου τέσσαρα έκατομμύρια Έλλήνων του έξωτερικού δέν έκπροσωπούνται πουθενά στήν Μητροπολιτική Έλλάδα. Τό ύφυπουργείον Άποδήμου Έλληνισμού δέν εί-

ναι ύφυπουργείον αλλά μία διεύθυνσις του ύπουργείου Έξωτερικών. Έτι περαιτέρω, δέν ύπάρχει ούτε ένας Έλληνα του έξωτερικού άπεσπασμένος είς τήν διεύθυνσιν αύτήν. Σώμα συμβουλευτικών παρά τώ ύφυπουργώ άποτελούμενον άπό Έλληνας του έξωτερικού δέν ύπάρχει. Όσον καλός και νά είναι ό κ. ύφυπουργός και όσην καλήν θέλησιν και νά έχει, χωρίζεται άπό έμάς τούς Έλληνες έξωτερικού άπό έναν γυάλινον τοίχον. Διαφορετική ψυχολογία. Διαφορετικοί στόχοι.

Σας έρωτώ: έχω άδέλφια είς τήν Έλλάδα. Άλλά έζησα συνολικώς άπό τά 67 μου χρόνια τά 37 στήν ξένη. Νομίζετε ότι μοιάζω στά άδέλφια μου, Όχι. Άγαπιόμαστε αλλά μέ χωρίζουν παρασάγγες νοοτροπίας και συνηθειών.

Είναι φυσικόν, φυσικότατον. Πώς τώρα ή Δ/νσις Έλλήνων του έξωτερικού του ύπουργείου Έξωτερικών ή εάν θέλετε τό ύφυπουργείον θά άποφασίζει δι' Έλληνας έπιστήμονας του έξωτερικού έρμήν αυτών των ίδιων;

Δέν θέλω νά θίξω τίς άγαθές προσπάθειες του κ. Τρικούπη και του κ. Άνδριανοπούλου. Άντιθέτως έπιθυμώ νά ένισχύσω τούς κόπους των. Άλλά άς άρχίσουμε μέ τόλη, άς φτιάξουμε τό ύπουργείον Άποδήμου Έλληνισμού. Έχουμε σχέδια και είσηγήσεις έτοιμες και έχουμε δημοσιογραφήσει κατά τά τελευταία 30 χρόνια έπανεληγμένως. Δέν είμαστε παιδιά αλλά δύναμις άπέραντη, δύναμις άγνή και άφοσιωμένη στήν Μητέρα Έλλάδα, πού γιά μάς είναι πέραν χώρου και πέραν χρόνου.

Και όταν έκπροσωπούνται στήν Βουλή των Έλλήνων Μουσουλμάνοι και Έβραιοι, και πολύ όρθώς, γιατί νά άπουσιάζουν οι Έλληνες του έξωτερικού; (Σ.Σ. ή υπογράμμισις των «Χρονικών».

Δέν καινοτομούμεν. Ο Χάριλαος Τρικούπης, ό δξιος πρωθυπουργός τής Έλλάδος, προήρχετο έκ του άποδήμου Έλληνισμού. Είχε σταλεί στή Βουλή των Έλλήνων ως άντιπρόσωπος των Έλλήνων Λονδίνου.

Σέ άπάντηση τό Κ.Ι.Σ. άπέστειλε τήν παρακάτω έπιστολή πού έδημοσιεύθη στήν «Καθημερινή» (5.11.1978):

«Γιά ένήμερωσι των άναγνωστών σας και σέ άπάντησι έπιστολής του κ. Λ. Νικολοπούλου, πού έδημοσιεύθη στό φύλλον σας τής 28 Όκτωβρίου, σας παρακαλούμε νά σημειώσετε ότι κανένας Έλληνας, Έβραίος τό θρήσκειμα, δέν είναι μέλος τής Βουλής των Έλλήνων.

Άσχετώς του γεγονότος αυτού ό έπιστολογράφος σας θά έπρεπε νά γνωρίξη ότι οι Έβραιοι δέν αποτελούν έθνική μειονότητα (και μάλιστα μέ τό προνόμιον νά είναι ΑΥΤΟΔΙΚΑΙΩΣ μέλη τής Βουλής), αλλά είναι Έλληνες όπως όλοι οι άλλοι. Ός Έλληνες και μόνον, άνεξαρτήτως θρησκείματος, θά μπορούσαν νά εκλεγούν μέλη τής Βουλής (ή σέ όποιοδήποτε άλλο άντιπροσωπευτικόν σώμα).

Συνεπώς, ή θέσις του έπιστολογράφου, ύποστηρίζοντος ότι οι Έλληνες του έξωτερικού πρέπει νά έχουν αύτοδικαίως είσοδον στήν Βουλή, είναι άτυχής κι έσφαλμένη, όσον τούλάχιστον άφορά τήν παρομίωσι μέ τούς Έλληνες Έβραίους».

B'

[illegible][illegible]

15

του Θεού, τη θεία πρόνοια, τη δημιουργία, την αποκάλυψη, τη μεσσιανική εποχή και τη μεταθανάτια ζωή. 'Υπάρχει η Ιστορική 'Αγκαδά, η οποία μάς μεταδίδει διάφορες παραδόσεις και θρύλους, που άφορούν τους ήρωες και τα σπουδαία γεγονότα της εθνικής ή της παγκόσμιας Ιστορίας, από τον 'Αδάμ μέχρι το Μέγα 'Αλέξανδρο και από τον Τίτο μέχρι τον 'Αδριανό. Στόχος της 'Αγκαδά δεν είναι τόσο η παροχή στοιχείων, που άφορούν τους δίκαιους ή τους μη δίκαιους πρωταγωνιστές της Ιστορίας, όσο τα ήθικα διδάγματα που άπορρέουν από τις Ιστορίες και τους θρύλους, που διακοσμούν ή που άτιμάζουν αυτά τα πρόσωπα.

'Αναμφισβήτητα, ένα μέρος από το λαογραφικό αυτό υλικό της 'Αγκαδά, όρισμένα από τα έθιμα που μάς περιγράφει, δεν ταιριάζουν με το Δυτικό γούστο των ανθρώπων της σύγχρονης εποχής. «**Τό μεγαλύτερο σφάλμα που βαρύνει εκείνους που έγραψαν αυτά τα κείμενα**», λέγει ο S. Schechter, «είναι ότι δεν τήρησαν τον σοφό κανόνα του Dr. Jonhson, όπως κάποτε είπε στόν Boswell: **ας σοβαρευτούμε διότι κάποιος άνόητος έρχεται! Καί οι άνόητοι, δυστυχώς, ήρθαν υπό τη μορφή όρισμένων 'Εβραίων σχολιαστών και Χριστιανών άφισβητιών, οι όποιοι πήραν στά σοβαρά αυτά που δεν άποτελούν παρά μόνον την έκφραση κάποιας στιγμιαίας παρορμήσεως ή που οι έκφράζουν παρά τη γνώμη ενός μεμονωμένου άτομου ή, που είπώθηκαν σάν ένα εύθυμογράφημα, σάν ένα λογοπαίγνιο, έχοντας σάν στόχο την άναζωπύρωση του ένδιαφέροντος κάποιου άκροατηρίου**».

Παρόλον ότι η 'Αγκαδά περιλαμβάνει παραβολές και αλληγορίες άφθαστου κάλλους και μάς διαφυλάσσει ρητά και άποφθέγματα αιώνιας άξίας, **θά πρέπει πάντοτε νά θυμώμαστε ότι η 'Αγκαδά έκφράζει τις διδασκαλίες μεμονωμένων άνδρων που δεν τυγχάνουν πάντοτε της γενικής άποδοχής ούτε και έχουν έπίσημο νομικό κύρος**.

Η παλαιστινιακή Γκεμαρά

'Υπάρχουν δύο Γκεμαρότ³: μία που άναπτύχθηκε στίς βαβυλωνιακές 'Ακαδημίες και ή άλλη που άναπτύχθηκε στήν Παλαιστίνη — ή **παλαιστινιακή Γκεμαρά**⁴. 'Η καταπίεση των 'Εβραίων της Παλαιστίνης κατά την εποχή των πρώτων Χριστιανών αυτοκρατόρων, όδήγησε στήν εξαφάνιση του Πατριαρχείου και τό κλείσιμο των 'Ακαδημιών στά 425 μ.Χ. Οι διαλογικές συζητήσεις που διεξάχθηκαν σέ αυτές τις 'Ακαδημίες ποτέ δεν καταγράφηκαν έπίσημα. Φαίνεται πώς άρχικά ή Παλαιστινιακή Γκεμαρά σχολίαζε όλη τη Μισνά πλην, όμως, έξαιτίας των δυσμενών συνθηκών της εποχής ένα μεγάλο μέρος αυτής χάθηκε.

Τά **Άλαχικ** της τμήματα διακρίνονται γιά τόν ήλιο και μετριοπαθή τόνον των συζητήσεων και είναι άπελευθερωμένα από εκείνη τη διαλεκτική λεπτολογία, που διακρίνει τό βαβυλωνιακό Ταλμούδ. 'Η 'Αγκαδά της, έπίσης, είναι διαινεστερη, πιο όρθολογιστική, άλλα λιγότερο έλκυστική και ποιητική από τη βαβυλωνιακή.

Τό παλαιστινιακό Ταλμούδ είναι γραμμένο σέ μία συριακή διάλεκτο, πολύ όλιγο γνωστή στίς μετέπειτα γενιές και γιά πολλούς αιώνες ήταν ξεχασμένο από τους 'Εβραίους. Οι νομικές άποφάσεις του, έφόσον συγκρούονται με τό βαβυλωνιακό Ταλμούδ, δεν θεωρούνται ως έχουσαι τήν Ισχύον νόμου. Γιά πρώτη φορά τυπώθηκε στή Βενετία τό 1523. Έκτοτε άκολούθησαν πολυάριθμες έκδόσεις και σήμερα υπάρχει μεταφρασμένο στή γαλλική και άγγλική γλώσσα.

Τό βαβυλωνιακό Ταλμούδ

Όταν μιλάμε γιά τη βαβυλωνιακή Γκεμαρά έννοούμε αυτό που ό περισσότερος κόσμος άντιλαμβάνεται μιλώντας ή γράφοντας γιά τό Ταλμούδ. Στή γενέτειρά του, Βαβυ-

λωνία, υπήρξε γιά ένα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα ένα αυτόνομο ιουδαϊκό κέντρο. Από τό 586 της προ-Χριστιανικής εποχής μέχρι τό 1040 μ.Χ., δηλ. επί 1626 χρόνια. 'Από την εποχή του Κύρου μέχρι της εποχής των Μαγγόλων κατακτητών!

Γιά ένα μεγάλο χρονικό διάστημα έπίστευετο ότι ή γλώσσα στήν όποία είναι γραμμένο τό βαβυλωνιακό Ταλμούδ άψηφά και δεν άκολουθεί τους γραμματικούς κανόνες και τη γραμματική σύνταξη. Κάτι τέτοιο δεν εύσταθεί. Σήμερα διάφοροι έπιφανείς γλωσσολόγοι έχουν άνακαλύψει τους κανόνες της και έχουν διασαφηνίσει τη θέση της γλώσσας του μέσα στό σύνολο των σημειτικών γλωσσών. 'Η φιλολογική εξέταση της γλώσσας, που άρχισε πρό χιλίων έτών, περίπου, με τη συγγραφή του περίφημου Ταλμουδικού λεξικού «**Αruχh**», από τόν Asher ben Jehiel, έχει ολοκληρωθεί με τις έργασίες πολλών άλλων μεταγενέστερων και σύγχρονων έπιστημόνων.

'Η γλώσσα του βαβυλωνιακού Ταλμούδ είναι σύντομη, λακωνική και πολύ περιεκτική σέ έννοιες. Δεν προσφέρεται «για εύκολη άνάγνωση». Οι έλλειπτικές έκφράσεις άποτελούν ένα συνεχώς παρουσιαζόμενο χαρακτηριστικό και, συχνά, φράσεις όλόκληρες δηλώνονται και ύπονοούνται με μία μόνο λέξη. Στίς συζητήσεις ή έρώτηση και ή άπάντηση άλληλοσυνδέονται στενά και παρατηρείται μία τέλεια άπουσία των σημείων στίξεως. Γιά νά παρακολουθήσει κανείς τόν εϊσμό των συζητήσεων άπαιτείται μεγάλη περίσκεψη και προσοχή. Κάθε δέ άρχάριος χρειάζεται τήν καθοδήγηση ενός έμπειρου μελετητή. Αυτό είναι κάτι που δεν μπορεί νά άποκτηθεί μόνο με τη βοήθεια κάποιου λεξικού ή ακόμη και με τη γνώση της γλώσσας. Όσο καλός γνώστης της γλώσσας και άν είναι κάποιος, άν δεν καθοδηγηθεί από έναν έμπειρο διδάσκαλο, δεν θά μπορέσει νά έρμηνεύσει έστω μία σελίδα του Ταλμούδ!

Διδάσκαλοι του βαβυλωνιακού Ταλμούδ

'Από τους χίλιους και πλέον **'Αμοραΐμ**⁵, που άναφέρονται όνομαστικά, θά σταθοΰμε γιά λίγο στους: **Ράβ, Σεμουέλ, Ράβ 'Ασι, και Ραβίνα**.

Οι Ράβ και Σεμουέλ γεννήθηκαν στή Βαβυλωνία. Σπούδασαν κοντά στόν **Γεουδά 'Ανασσί** στήν Παλαιστίνη, γιά νά έπιστρέψουν και πάλι πίσω στή γενέτειρά τους. Αυτοί ήταν εκείνοι που έφεραν τη Μισνά στή Βαβυλωνία. Τό έτος 219 μ.Χ. ό Ράβ Ιδρυσε δική του 'Ακαδημία στή **Σούρα**⁶ που άνθισε επί όκτώ αιώνες. «**Οι έντολές της Τορά δόθηκαν γιά νά εξαγνίσουν τη ζωή του ανθρώπου**» αυτό ήταν ένα από τά άποφθέματά του. 'Επίσης σέ αυτόν άποδίδονται όρισμένα από τά ωραιότερα κομμάτια του προσευχολογίου του Ρώς 'Ασσανά.

Ό **Σεμουέλ** από την **Nehardea**⁷, σύγχρονος του Ράβ, ήταν περίφημος γιατρός και άστρολόγος, υπήρξε δέ μία σπουδαία φυσιογνωμία της έν γένει Ιστορίας του 'Ιουδαϊσμού. Αυτός ήταν εκείνος που θέσπισε τόν περίφημο κανόνα «**Ντινά-ντε-Μαλχουσι Ντινά**», δηλ. «σε όλα τά δημόσια ζητήματα ή νομοθεσία της χώρας όπου ζοΰμε άποτελεί γιά μάς Εϊθόν Νόμον».

Ό **Ράβ 'Ασι**, που πέθανε τό 427 μ.Χ., υπήρξε έπικεφαλής της 'Ακαδημίας στή Σούρα. Διέθετε ένα άσυνήθιστο μνημονικό και μία άσυνήθιστη διανοητική Ικανότητα γιά την ταξινόμηση. Αυτός υπήρξε έκείνος που άρχισε τη συστηματική συλλογή του άχανούς Ταλμουδικού υλικού και προετοίμασε τήν καταγραφή του. Τελικά, αυτή ή καταγραφή έπιτεύχθηκε από τόν **Ραβίνα**, ό όποιος πέθανε τό 499. Ό Ραβίνα είναι έπίσης ό συγγραφέας της τελευταίας παραγράφου της **'Αμντά**⁸: «**Θεέ μου, φύλαξον τήν γλώσσαν μου από την κακολογία και τά χείλη μου από την δολιότητα**. 'Η ψυχή μου ως παραμένη ήρεμος παρουσία των ύβρι-

ζόντων με, ταπεινή ως ἡ κόνις ἐνώπιον πάντων».

Ὅλοι οἱ μελετητές δὲν εἶναι τῆς ἰδίᾳ γνώμης ὡς πρὸς τὸν χρόνo τῆς καταγραφῆς τοῦ Ταλμούδ. Βασικά, ἐπικρατοῦν δύο θεωρίες. Σύμφωνα μὲ τὴν πρώτη ἀποψη ὁ **Ράβ Ἄσσι** καὶ ὁ **Ραββίνα** δὲν κατέγραψαν τὴ Γκεμαρά, ἀλλὰ ἀπλῶς τακτοποίησαν καὶ μετέδωσαν προφορικῶς τὴ βαβυλωνιακὴ Γκεμαρά, ἡ γραπτὴ κατὰχρησὶς τῆς ὁποίας ἔλαβε χώρα σὲ μεταγενέστερη ἐποχὴ. Ἡ δευτέρη ἀποψη ὑποστηρίζει ὅτι οἱ δύο προαναφερόμενοι εἶναι ἐκεῖνοι πού τὴν κατέγραψαν. Ἐνα ἀπὸ τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ὑποστηρικτῶν τῆς δευτέρης ἀπόψεως εἶναι ὅτι, μὴ τόσο τεράστια λογοτεχνία καὶ μὴ ἐπίσης τόσο πλήρης κάλυψη τῶν λεπτῶν Ταλμουδικῶν διαλογισμῶν καὶ συζητήσεων θὰ ἦταν ἀδύνατον νὰ δισωθοῦν διὰ τοῦ προφορικοῦ λόγου.

Τὸ βαβυλωνιακὸ Ταλμούδ εἶναι τέσσερις φορές μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ ἀντίστοιχο παλαιστινιακὸ. Τριανταεῖς ἀπὸ τῆς ἐξηντατρείς Πραγματεῖες τοῦ συνοδεύονται ἀπὸ τὰ σχόλια τῆς Γκεμαρά καὶ συνολικὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ 5894 σελίδες μεγάλου μεγέθους.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν μετέπειτα αἰώνων διάφορα καινούργια διαφωτιστικὰ σχόλια προστέθηκαν στὸ Ταλμούδ. Τὸ σπουδαιότερο μετὰ τὴν αὐτῶν, πού σήμερ ἀποτελεῖ ἀπαραίτητο βοήθημα γιὰ τὴ μελέτη του, εἶναι τὸ σχόλιο τοῦ **Ραμπὶ Σολομών Γιτσακί**, ἡ Ρασσί ἀπὸ τὴν **Τρογες**, Γαλλίας. Ὁ Γιτσακί γεννήθηκε τὸ 1040. Τὸ σχόλιό του εἶναι ἕνα ἀριστοῦργημα συντομίας, ἀκριβολογίας καὶ διαύγειας. Κατὰ τὸν **George Foot Moore**, ὁ Γιτσακί «διαθέτει δύο ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα καὶ σπανιότερα προτερήματα ἑνὸς σχολιαστοῦ. Τὸ ἐνστικτο νὰ διακρίνει τὸ σημεῖο ἐκεῖνο πού χρειάζεται κάποια ἐπεξηγήσῃ καὶ τὴν τέχνη νὰ παρέχει τὴν ἀπαιτούμενη βοήθεια μὲ τῆς δυνατόν λιγότερες λέξεις».

Τὸ Ταλμούδ στὸν μὴ ἑβραϊκὸ κόσμo

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού ἀρχισε νὰ μορφοποιεῖται τὸ Ταλμούδ συνάντησε τὴν ἀδυσώπητη ἐχθρότητα τοῦ μὴ ἑβραϊκοῦ κόσμου. Πολύ ἐπιγραμματικὰ ὁ **Emmanuel Deutch** γράφει πὺς «τὸ Ταλμούδ εἶχε τὴν τύχη τῶν κοινῶν θνητῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς. Διαγράφηκε, φυλακίσθηκε καὶ κἀκεῖ ἐκατὸ καὶ πλέον φορές. Βασιλεῖς καὶ ἀντι-βασιλεῖς, πάπες καὶ ἀντι-πάπες, συναγωνίσθηκαν μετὰ τὸς στήν ἐκτόξευσῃ ἐναντίον τοῦ ἀναθεμάτων, ἀπειλῶν, διαταγμάτων, μαζικῶν κατασχέσεων καὶ ἐμπρησμῶν. Μοναδικὴ ἐξαίρεση ὑπῆρξε ὁ πάπας Κλημέντιος Ε', τὸ 1307. Προτοῦ ἀπαγγεῖλει τὴν κατηγορία του ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμία νὰ γνωρίσει κάποι γύρω ἀπὸ τὸ περιεχόμενο καὶ τὴ διδασκαλία τοῦ Ταλμούδ. Κανένας, ὅμως, δὲν μπορούσε νὰ τὸν διαφωτίσει. Τότε πρότεινε νὰ ἱδρυθοῦν ἔδρες τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσας, τῆς χαλδαϊκῆς καὶ τῆς ἀραβικῆς — οἱ τρεῖς πλησιέστερες γλώσσες πρὸς τὸ Ταλμουδικὸ ἰδίωμα — στὰ πανεπιστήμια Παρισίων, Σαλαμάνκας, Μπολώνιας καὶ Ὁξφόρδης, ὥστε μὲ τὸν καιρὸ νὰ ὑπάρξει κάποια μετάφραση αὐτοῦ τοῦ «μυστηριώδους ἔργου». Δὲν χρειάζεται νὰ ἀναφερθεῖ πὺς αὐτὴ ἡ σκέψη ποτέ δὲν πραγματοποιήθηκε. Νέες μέθοδοι ἀνακαλύφθηκαν γιὰ τὴ δίωξῃ τοῦ Ταλμούδ ὅχι μόνο σὲ μεμονωμένες πόλεις τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γαλλίας ἀλλὰ σὲ ὁλόκληρη τὴν Ἀγία Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία».

Ὁ **Joseph Reuchlin**, ὁ μεγάλος ἀνθρωπιστής, ὑπῆρξε ὁ πρῶτος πού ὑποστήριξε πὺς ἀκόμη κι ἂν τὸ Ταλμούδ περιέχει αἰχμές κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι προτιμότερο νὰ ἀπαντήσουμε σὲ αὐτές παρά νὰ τὸ ἐξαφανίσουμε. «**Τὸ κάψιμο**», εἶπε, «**δὲν ἀποτελεῖ παρά μὴ κτηνῶδὴ ἐπιχειρηματολογία**». Ἡ ὑπεράσπιση τῶν ἑβραϊκῶν βιβλίων καὶ ἡ διάσωσή τους ἀπὸ τὰ ὑστερικά καὶ φανατισμένα πλήθη ἔγινε, ἔκτοτε, τὸ σύνθημα ὧων ἐκείνων πού μάχονταν γιὰ τὴ θρησκευτικὴ ἐλευθερία. Καί, δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι τὴν ἴδια

H'E. caduno, così Christiano, come Hebreo, Librai, Bereghieri, & qualunque altro di che grado, & condition si voglia, etiam Ecclesiastici, che si ritroveranno in qualunque modo appello di le, & nelle case, & boregie loro, ouer modo aliquo poter suo, ouer hauuto duo, o dopo l'io appello de altri Talmud Hebrei, ouer parte alcuna di quelli, Copendij, Summarij, o altra opera dependente da effo Talmud, Debbano in termine de giorni otto proximi presentare tutte effe opere in questa Citta alli effeutori contra la Ingleffa, & di liori alli Rettori delle luoghi, & manifeste effe a chi le habbino date, o dopo effe, & quali Rettori debbano subito dare de qui infra, come quelle che li faranno presentate in questa Citta debbano effe effeutori far subito brular pubblicamente in piazza di S. Marco, senza alcuna eccezione. Passato veramente il detto termine de giorni otto, se si ritrova che alguno non habbia obedito al proclama sopra detto, et che habbia appello di le modo aliquo, & in poter suo l'opera del Talmud, o parte di effa, o Copendij, Summarij, ouer altra cosa dependente da effo Talmud, o che non habbia manifestato, ouer effe effe bandido in veruno di tutte le Terre, & de luoghi del Dominio nostro, così da Mar, come da Terra, & anco di questa nostra Citta di Venetia, & del suo dritorno, con taglia de 2. 600 de picoli a chi quelli, ouer algun di loro pigliera dentro li confini, & consegnare nelle forze della Giustitia, & de effe pagari dell' Vni di effe presentati ne faranno, se non dalla Citta di questo Consiglio della danti de effe alle Regie, & i prefentati, & cadun di loro debbano vogar anni doi in Galea de condanna, & poi ritornato al b'ndio, & quello tante uolte quante contraraffanno, & non effondo ani a vogar, effe debba effe giudicato per li prediti effeutori, f'ra debbano anni cinque in pregione ferrati, & b'ndio effe, stando u' supra. Et se alguno accusera qualunque deli debbedenti sopra detti, ouer cadun altro che in ogni tempo habbelle, o tenelle quomodocunq' u' supra, delle opere sopra dette fia tenuto f'cetto, & p'nduto la uerita 2. 400 da effe effe pagare u' supra, & se vno compagno, & complice, & scortiffe li altri facti complice fia assolto dalla pena, nella qual potesse incorrere, & guadagnia taglia sopra detta, & tutti quelli che f'ra ueruno colpevoli in ogni tempo delle cose sopra dette faccino, & incorsi se intendino nelle pene, & b'ndi sopra detti o tutte le regie, & mod u' supra sopra detti, & effe eueni della prefente parte per le cofe di questa Citta fia cōtra effe effeutori contra la Ingleffa, & per le cofe di fuori alli Rettori delle Citta & luoghi oue occorrono simil cose.

Publican sopra le Scale de San Marco, & de Rialto.

Con licentia dell' Superiori, che nullun' altro ardita stamparla.

Ἡ ἀπόφαση γιὰ τὴν κατάσχεση καὶ τὸ κάψιμο τοῦ Ταλμούδ, πού ἐκδόθηκε στὴ Βενετία τὸ 1553.

χρονιά πού ἐκυκλοφόρησε ἡ πρώτη ἐντυπῃ ἐκδοση τοῦ βαβυλωνιακοῦ Ταλμούδ, τὸ 1520, ὁ Λούθηρος ἐκαίγει τὸ περὶ Ταλμούδ Παπικὸ Διάταγμα στὴ Wittenberg.

Ἐκτοτε, παρατηρεῖται μὴν πυρετώδης δραστηριότητα ἀπὸ μέρους πολλῶν Χριστιανῶν θεολόγων νὰ καταστῶν γνώστες τῆς ἐν γένει Ταλμουδικῆς φιλολογίας, ἡ ὁποία ὅμως δὲν πῆγαζε πάντοτε ἀπὸ τὸ συναίσθημα ἀγάπης γιὰ τὴ μάθηση. Μόνο στήν ἐποχὴ μας, ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνος, μὴ Ἑβραῖοι ἐπιστήμονες σάν τὸν **G.F. Moore** στήν Ἀμερική, τὸν **Travers Herford** στὴν Ἀγγλία καὶ τοὺς **Wuensche** καὶ **Strack** στήν πρό — Ναζιστικὴ Γερμανία, ἀρχισαν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τῆς Ταλμουδικῆς καὶ τῆς Ραββινικῆς μελέτες χάριν τῆς γνώσεως· αὐτοὶ ἔχουν ἀναναυρίσει τὴ σημασία αὐτῶν τῶν μελετῶν νὰ τὴ διασαφήνισῃ πολλῶν οὐσιαστικῶν προβλημάτων ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς θρησκείας. Ἡ πρώτη ξενόγλωσση μετάφραση τοῦ Ταλμούδ στὰ γερμανικά ἔγινε ἀπὸ τὸν **L. Goldschmidt** τὸ 1897.

Ἡ θρησκεία στὸ Ταλμούδ

Στὸ Ταλμούδ μᾶς παρουσιάζεται μὴν μοναδικὴ θεώρησις καὶ ἀνάπτυξη τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς. Ἡ θρησκεία εἰσχωρεῖ στήν ἐν γένει ζωὴ τοῦ ἀτόμου ὑπὸ τὴν ἐννοια τοῦ νόμου καὶ τῶν ἠθικῶν παροτρύνσεων. Τίποτε ἀνθρώπινο δὲν θεωρεῖται δῆμιοντο ἢ εὐτελές. Τὰ πάντα προσδιορί-

ζονται και καθαγιάζονται από τη θρησκεία. Τά θρησκευτικά καθήκοντα και οι υποχρεώσεις συνοδεύουν τόν κάθε άνθρωπο από τά πρώτα νεανικά του χρόνια μέχρι του θανάτου του και πέρα απ' αυτόν. Καθοδηγούν τις επιθυμίες και τις πράξεις του ανά πάσαν στιγμή. 'Η τροφή και ο ύπνος, οι δημόσιες υποχρεώσεις του και ή οικογενειακή ζωή — τά πάντα υπάγονται στην πειθαρχία τής Τορά. Μιά πειθαρχία πού γίνεται αποδεκτή άβίαστα και με ευχαρίστηση. Καίτοι κάθε θρησκεία αποβλέπει στην έδραίωση μιάς τέτοιας πειθαρχίας, τό Ταλμουδικό σύστημα αντιπροσωπεύει αυτόν τόν άγώνα για τήν τελειοποίηση του ατόμου υπό τήν τελειότερη μορφή του. Κατά τόν Arsene Darmesteter, «στον 'Ιουδαισμό έχουμε τήν πληρέστερη και, συνεπώς, τήν τελειότερη έκφραση τής θρησκευτικής ιδέας». 'Ο I. Zangwill περιγράφει τόν Ραββινικό 'Ιουδαισμό σαν «έναν κώδικα πού άφήνει ελεύθερο τόν νοϋ και τά συναισθήματα του ανθρώπου νά διαλογισθεί και νά θαυμάσει, νά φιλοσοφή και νά γράφει ποίηση, ενώ ταυτόχρονα δεσμεύει τή θέληση. 'Αφήνει τό πνεύμα ελεύθερο νά στοχαστεί πάνω στο νόμο τής αγάπης — όχι όμως νά ύποταχθεί σ' αυτόν». Καί καταλήγει: «'Η θρησκεία είναι ή μουσική τής ζωής. 'Εκείνος πού έχει απομακρυνθεί απ' αυτήν κινδυνεύει νά παίξει λανθασμένες χορδές και νότες, ποτέ δέ δέν θά δημιουργήσει ένα άρμονικό κομμάτι».

Συμπεράσματα

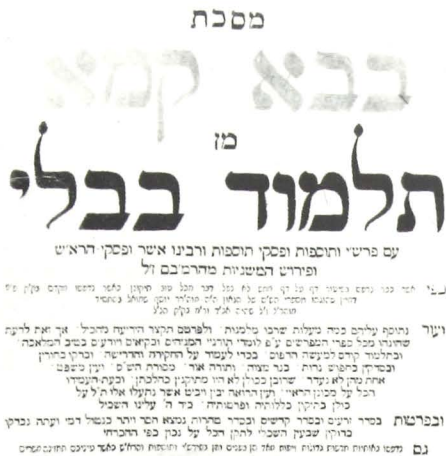
'Από τά όσα αναφέραμε παραπάνω μπορεί νά αποδειχθεί πώς τό Ταλμούδ δέν άποτελεί κανένα κοινό λογοτεχνικό έργο. Δέν μοιάζει με κανένα άλλο έργο, άλλα άνήκει σέ έναν κόσμο τελείως δικό του, ό όποιος θά πρέπει νά κριθεί σύμφωνα με τούς δικούς του κανόνες. 'Η άρχαία έβραϊκή άλληγορία, πού μάς μιλά γιά τή «θάλασσα του Ταλμούδ», μάς βοηθά νά κατανοήσουμε τή φύση του. Τό Ταλμούδ, πράγματι είναι ένας άπέραντος ώκεανός, τεράστιος σέ έκταση και άκαταμέτρητος σέ βάθος. 'Η επιφάνεια του είναι πότε ήσυχη και γαλήνια και πότε ταραγμένη από τά κύματα τής έπιχειρηματολογίας και του διαλογισμού. Σάν τόν ώκεανό πού κλείνει μέσα του χίλιες διαφορετικές μορφές ζωής, έτσι και τό Ταλμούδ αναφέρεται και καλύπτει μία μεγάλη ποικιλία θεμάτων. Γιά νά περάσει κανείς τά νερά του πρέπει νά είναι καλός πλοηγός και νά γνωρίζει νά χρησιμοποιεί τήν πυξίδα του, δηλ. τή γλώσσα και τούς τρόπους σκέψης του Ταλμούδ.

Θά κλείσουμε τούτο τό άρθρο με τά λόγια ενός σύγχρονου λόγιου, του I. Abrahams: «Τό Ταλμούδ», λέει «είναι ένα από τά μεγάλα βιβλία του κόσμου. 'Ο Ραββινισμός υπήρξε μία συνέχιση τής Βίβλου: και άν, όπως κάθε συνέχεια, δέν είναι ισότιμο με τό πρωτότυπο του, μοιράζεται μαζί της τό μεγαλείο και τή δόξα της. Όλα τά έργα των Έβραίων, μέχρι και τή σύγχρονη εποχή, υπήρξαν ή συνεχισή αυτής τής συνέχειας. Μέσα από όλα αυτά τά εξελικτικά στάδια, διαφαίνεται καθαρά ή άρχή ότι, ή λογοτεχνία υπό τήν αγνότερη της μορφή, περικλείει μέσα της τήν ίδια τή ζωή. Διότι, τά καλύτερα βιβλία είναι εκείνα πού διδάσκουν στον άνθρωπο νά μάθει πώς νά ζει καλύτερα. Τό ρητό: «'Η ευθύτητα σώζει από τό θάνατο», ισχύει τόσο γιά τά βιβλία όσο και γιά τούς ανθρώπους. Μιά λογοτεχνία δέ γιά τήν όποια ή ευθύτης άποτελεί τόν διαρκή της στόχο — είναι ΑΘΑΝΑΤΗ!

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[1] 'Ο Κώδικας του Προφορικού Νόμου. 'Ο άναγνώστης παρακαλείται νά ανατρέξει γιά περισσότερες λεπτομέρειες στο Α' άρθρο τής σειράς «Ταλμούδ», (Χρονικά — 'Οκτωβρίου, τεύχος 12), με τό όποιο τό παρόν Β' μέρος άποτελεί ένα ενιαίο κείμενο.

Η. Σ.

Τό έξώφυλλο τής Πραγματείας «Bana Kama» Έκδοση Άμστερνταμ, 1764.

- [2] 'Αραμαϊκή λέξη: στην κυριολεξία σημαίνει: «**τελειοποίηση**», «**άποτελείωση**», «**παράδοση**», και άφορά τις συζητήσεις και τις διασαφηνίσεις των διδασκάλων επί του κείμενου τής Μισνά.
- [3] Πληθυντικός του όρου **Γκεμαρά**.
- [4] 'Η, αλλιώς **'Ιεροσολυμιτική**. Αυτή ή όνομασία, όμως, δέν είναι όρθή. Μετά τήν καταστροφή του Ναού, όποτε και άρχίζει ή περίοδος τής αναπτύξεως τής Γκεμαρά, ή **Τιβεριάδα** και όχι ή 'Ιερουσαλήμ υπήρξε τό κέντρο των Ραββινικών και των Ταλμουδικών μελετών μέχρι τής έποχής του κλεισίματος των παλαιστινιακών σχολών.
- [5] 'Αραμαϊκή λέξη, (έν **Άμορα**). 'Ο τίτλος των διδασκάλων εκείνων πού έδρασαν στή Βαβυλωνία και τήν Παλαιστίνη από (περίπου) τό 200 μ.Χ. μέχρι τά τέλη του 4ου και 5ου αιώνας άντιστοιχείς.
- [6] Πόλη στή νότια Βαβυλωνία στο σημείο όπου ο Εύφρατης διαιρείται σέ δύο ποταμούς.
- [7] Πόλη στή Βαβυλωνία επί του Εύφρατη ποταμού, στο σημείο όπου συναντάται με τόν **Ποταμό Malka**. 'Υπήρξε ή έδρα ενός σπουδαίου έβραϊκού κέντρου, από τόν σ' προχριστιανικών αιώνα, όπου άνθισε μία περίφημη Άκαδημία.
- [8] 'Η κύρια προσευχή πού απαγγέλλεται σέ όλες τις λειτουργίες — γνωστή επίσης και ως **Σεμόνε** — **Έσρέ** ή **Τεφίλά**. 'Απαγγέλλεται πάντοτε όρθια, έξ ου και ή όνομασία **Άμιντά** από τό ρήμα **Όμέντ**, δηλ: 'Ισταμαι.
- [9] Βλ. «Καθημερινό Προσευχολόγιο» σελ. 137.

Συλλυπητήρια γιά τό θάνατο τής Γκόλντα Μείρ

Τό Κ.Ι.Σ. έστειλε στό 'Ισραηλινό Τμήμα του Παγκοσμίου 'Εβραϊκού Συνεδρίου, στό Τελ-Αβίβ, τό παρακάτω τηλεγράφημα μέ τήν παράκληση νά διαβιβάσθῃ ἀρμολύως.

«'Ο 'Εβραϊσμός τής 'Ελλάδος βαθείά συγκινημένος γιά τόν έπισυμβάντα θάνατο τής Γκόλντα Μείρ παρακαλεῖ νά έκφράσετε εἰλικρινή συλλυπητήρια στήν οἰκογένεια της καί στά ἀδέλφια μας, τοῦ 'Ισραήλ».

✱

Διαμαρτυρίες γιά ἓνα χρονογράφημα

Στά «Νέα» τής 7.12.1978 ἐδημοσιεύθη χρονογράφημα τοῦ κ. 'Ιακ. Καμπανέλλη πού ἦταν ὑβριστικό καί συκοφαντικό γιά τούς 'Εβραίους.

'Εκ μέρους τοῦ Κ.Ι.Σ. ὁ πρόεδρος του κ. 'Ιωσ. Λόβιγγερ ἀπέστειλε τήν ἐξῆς ἐπιστολή στόν ἐκδότη τής ἐφημερίδος κ. Χρ. Λαμπράκης:

«Μέ πραγματική λύπη (καί ὄχι μέ ἀγανάκτηση, ὅπως θά νόμιζε κανεῖς) σᾶς παρακαλῶ νά δεχθῆτε τήν ἐπιστολή αὐτή.

Θέμα τής ἐπιστολῆς μου εἶναι τό χρονογράφημα τοῦ κ. Καμπανέλλη τής 7.12.

Δέν μᾶς ἐνδιαφέρει πραγματικά τό περιεχόμενο τοῦ χρονογραφήματος, γιατί παρόμοια δημοσιεύματα ἔχουμε συνηθίσει νά διαβάζουμε κατά καιρούς σέ λαθρόβιες ἐκδόσεις ἤ σέ ἔντυπα κατωτέρας στάθμης, πού ἔχουν σέ βάρος τους ἀρκετές καταδίκες τής ποινικῆς δικαιοσύνης.

Δέν μᾶς ἐνδιαφέρει ἐπίσης ποιοί καί μέ ποιά μέσα βρίσκονται πίσω ἀπό παρόμοια δημοσιεύματα, μιά καί τόσο αὐτοί, ὅσο καί οἱ σκοποὶ τους εἶναι περισσότερο ἀπό διαφανεῖς.

Μᾶς προκάλεσε κατάπληξι, τό ὁμολογῶ, ὅτι ἓνα παρόμοιο δημοσίευμα βρῆκε φιλοξενία στίς στήλες μιᾶς ἐφημερίδος τοῦ κύρους, τής προϊστορίας καί τής ἐμβελείας τῶν «Νέων». Μᾶς προκάλεσε ἐντύπωση ὅτι τέτοιες καί τόσο ἀντισημιτικές ἀπόψεις — πού ἐκτός ἀπό τόν χρονογράφο σας θά ὤ-

πέγραφε μέ εὐχαρίστησι τό ὁποιοδήποτε στέλεχος τοῦ ναζισμοῦ — δημοσιεύθηκαν κάτω ἀπό τήν σκέπη ἑνός ὄργανου τοῦ δημοσιογραφικοῦ 'Οργανισμοῦ Λαμπράκη.

Αὐτές τίς σκέψεις καί μόνο, μαζί μέ τήν ἐκφρασι τῆς λύπης μου, θεώρησα σκόπιμο νά τίς θέσω προσωπικά ὑπ' ὄψη σας».

● 'Επίσης, οἱ 'Ισραηλιτικές Κοινότητες ὅλης τῆς 'Ελλάδος διεμαρτυρήθησαν γιά τό δημοσίευμα αὐτό. Σέ ἀπάντησή στά «Νέα» (12.12.1978) ἐδημοσίευσαν τά ἐξῆς:

«Στά «ΝΕΑ» τῆς 7ης Δεκεμβρίου παρεῖσε-φρυσε, στό Χρονογράφημα τοῦ κ. 'Ιάκωβου Καμπανέλλη, μία ἀτυχῆς ἐκφραση πού θά μπορούσε νά δώσει δικαιολογημένα λαβή σέ παρεξήγησή της ἀπό τήν 'Ισραηλιτική Κοινότητα.

«ΤΑ ΝΕΑ», εἰλικρινά λυποῦνται γιά τοῦτο, καθόσο μάλιστα εἶναι γνωστό πώς ἀπαρέγκλιτα ἀκολουθοῦν μία προοδευτική γραμμή πού ἀποκλείει κάθε μισαλλοδοξία καί κάθε ὑποδαυλισμό ταπεινῶν παθῶν. Στό χῶρο τῆς ἐλεύθερης πολιτικῆς σκέψης, δέν ὑπάρχουν περιθώρια γιά διακρίσεις καί πού καί ἀνήθικες εἶναι καί δυσχεραίνουν τήν κατανόηση ἀνάμεσα στούς λαούς — τόν κύριο δηλαδή στόχο κάθε φιλεργνηκῆς καί προοδευτικῆς ἰδεολογίας.

● 'Επίσης, ὁ ἐκδότης τῶν «Νέων» κ. Χρ. Λαμπράκης ἀπέστειλε προσωπική ἐπιστολή στόν Πρόεδρο τοῦ Κ.Ι.Σ. κ. Λόβιγγερ, ἐκφράζοντας τή λύπη του γιά τό περιεχόμενο τοῦ δημοσιεύματος.

✱

Κατάθεσις στεφάνου στό Πολυτεχνεῖο

'Η 'Εβραϊκή Νεολαία Ἀθηνῶν κατέθεσε στεφάνι στήν τελετή γιά τήν ἐπέτειο τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ Πολυτεχνείου.

✱

'Ελληνες ὁμόθρησκοι ὑποψήφιοι ἀξίωματικοί

'Ο κ. 'Ααρών Τσιμῖνο (πτυχιούχος ἀρχιτέκτων) καί ὁ κ. Νίκος - Λέων Καπόν (πτυχιούχος χημικός Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης μέ Master Χημείας στήν Ἀγγλία) εἶναι οἱ πρῶτοι 'Εβραῖοι τό θρήσκευμα, πού ὕστερα ἀπό πολλά ἔτη εἰσῆχθησαν στίς Σχολές 'Εφ' ὁρων Ἀξιωματικῶν τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων.

✱

'Η Κοινότης Λαρίσης γιά τά ἀπροσάρμοστα παιδιά

'Η 'Ισραηλιτική Κοινότης Λαρίσης προσέφερε τή βοήθειά της στό Σύνδεσμο Προστασίας Ἀπροσαρμοστων Παίδων «Ἅγιος Στυλιανός» τῆς Λαρίσης.

עץ חיים היא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...
(Παροιμ. 3:18)